EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 4.11.2025.
COM(2025) 690 final

KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Komunikacija o politici proširenja EU-a za 2025.

{SWD(2025) 750 final} - {SWD(2025) 751 final} - {SWD(2025) 752 final} - {SWD(2025) 753 final} - {SWD(2025) 754 final} - {SWD(2025) 755 final} - {SWD(2025) 756 final} - {SWD(2025) 757 final} - {SWD(2025) 758 final} - {SWD(2025) 759 final}

KOMUNIKACIJA O POLITICI PROŠIRENJA EU-A ZA 2025.

I. UVOD

Geopolitičke nestabilnosti ojačale su europsko jedinstvo. Na cijelom kontinentu ojačalo je uvjerenje da Europljani moraju činiti mnogo više na zaštiti svoje sigurnosti i blagostanja. Uz obranu europskih demokratskih vrijednosti to podrazumijeva i suočavanje s novim globalnim sigurnosnim izazovima. Kako bi u tome uspjeli, moraju surađivati sa susjedima na stvaranju snažne, stabilne, sigurne i ujedinjene Europe koja se temelji na zajedničkim demokratskim vrijednostima. U današnjem svijetu politika proširenja važan je geopolitički alat koji doprinosi našoj zajedničkoj sigurnosti i blagostanju. U doba korjenitih globalnih promjena proširenje ujedinjuje Europu oko zajedničkih vrijednosti i identiteta te utjelovljuje gospodarski, socijalni i demokratski model koji i dalje nadahnjuje i privlači.

Proširenje je i dalje **strog i pravedan proces koji se temelji na zaslugama** i objektivnom napretku svake zemlje proširenja. Obnovljena spremnost za proširenje dolazi uz velika očekivanja u pogledu reformi. Zemlje kandidatkinje moraju provesti zahtjevne i trajne reforme kako bi osigurale trajnu preobrazbu svojih gospodarstava, institucija, demokratskih sustava i društava radi prilagodbe demokratskim standardima i vrijednostima Europske unije. Uz te reforme, neophodno je poštovanje vladavine prava i temeljnih prava te jasno podupiranje geopolitičke orijentacije EU-a. U tu je svrhu potrebno da se političko vodstvo zemalja proširenja opredijeli za korjenite promjene, gradi povjerenje i potiče konsenzus u društvu.

EU sa svoje strane treba pomoći zemljama proširenja da ispune sve kriterije za članstvo. Stoga podupire jačanje institucija, demokratsko upravljanje i reforme javne uprave. Pojačao je i **postupnu integraciju** stvaranjem snažnijih veza između EU-a i zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidata, među ostalim putem planova rasta[1] i omogućavanjem sudjelovanja u određenim politikama i programima prije članstva u EU-u. Pritom je važno da se prednosti postupne integracije uvjetuju brzinom provedbe reformi, što uključuje poštovanje vladavine prava, temeljnih prava, demokracije i temeljnih načela pristupnog procesa u širem smislu, uz istodobno usklađivanje sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom (ZVSP).

Tijekom **protekle godine zabilježen je znatan napredak**. Dosadašnji rezultati zemalja koje su najbrže napredovale na putu prema EU-u pokazuje da se reforme isplate. Oni bi trebali snažno potaknuti i ostale zemlje koje se nalaze u tom procesu.

Sa svakim proširenjem naša je Unija postala jača. Taj uspjeh ovisi o spremnosti. Iako se buduće države članice moraju pripremiti za odgovornosti koje proizlaze iz članstva, EU se također mora prilagoditi povećanju obitelji. Intenziviraju se aktivnosti informiranja i komunikacije u državama članicama i zemljama proširenja kako bi se s građanima raspravljalo o koristima i izazovima proširenja.

II. PRIBLIŽAVANJE PROŠIRENJU UNIJE

[1] Planovi rasta za zapadni Balkan i Moldovu i Instrument za Ukrajinu

Ovo je prvi mandat Komisije nakon saziva 2010. – 2014. u kojem je, s obzirom na ubrzani tempo nekih zemalja kandidatkinja, proširenje postalo realna mogućnost. Crna Gora i Albanija već su izrazile **ambiciju zaključiti pregovore o pristupanju** do 2026. odnosno 2027. Srbija, Moldova i Ukrajina također su nedavno objavile svoje ciljne datume za zaključenje pristupnih pregovora. To pokazuje njihovu ambiciju, a Komisija je odlučna pružati im podršku u ispunjavanju zahtjeva za članstvo u okviru procesa pristupanja koji se i dalje temelji na zaslugama.

EU također mora biti spreman. Stoga Komisija radi na **preispitivanjima i reformama politika prije proširenja**, pri čemu se procjenjuje učinak proširenja na ključna područja politika.

U prijedlogu za sljedeći **višegodišnji financijski okvir (**2028. – 2034.)[2] Komisija je potvrdila da je proširenje politički i geostrateški imperativ. U prijedlogu se navodi i da je EU duboko predan suradnji sa zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatima kako bi im pomogao da se pripreme za pristupanje, potpuno poštujući proces koji se temelji na zaslugama i čvrsto uvjeren da je njihova budućnost u Europskoj uniji. Novi Instrument Globalna Europa osigurat će bitnu financijsku potporu i potporu koja se temelji na politikama kako bi se zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatima pomoglo u napretku na tom putu.

EU je 2020. revidirao svoju metodologiju proširenja stavljajući temeljna načela i vrijednosti EU-a u središte procesa pristupanja. U skladu s tim pristupom, napredak se ostvaruje kad zemlje kandidatkinje provode reforme povezane s EU-om i zadržavaju usmjerenost na temeljna načela procesa pristupanja te kada države članice, kao odgovor, donose potrebne odluke za nastavak pregovora. U razdoblju nakon pristupanja, uz postojeću pravnu stečevinu EU-a, **ugovori o pristupanju** instrument su kojim se osigurava održavanje te pozitivne dinamike. Budući ugovori o pristupanju morat će sadržavati snažnije zaštitne mjere protiv nazadovanja u pogledu obveza preuzetih u pregovorima o pristupanju, kao i zahtjeve za nove države članice da održe i učine trajnima svoje rezultate u pogledu vladavine prava.

III. ZEMLJE PROŠIRENJA NA PUTU PREMA EU-U

III.1. PREGLED KLJUČNIH DOGAĐAJA

Proces proširenja danas napreduje brže nego u posljednjih 15 godina. Od početka 2024. održano je jedanaest međuvladinih konferencija, pet s Albanijom, četiri s Crnom Gorom i po jedna s Ukrajinom i Moldovom.

Trajna politička predanost crnogorskih vlasti strateškom cilju europske integracije dovela je do konkretnih rezultata u provedbi potrebnih reformi i napretku zemlje na njezinu putu pristupanja EU-u. **Crna Gora** otvorila je sva 33 pregledana pregovaračka poglavlja, a sedam je poglavlja privremeno zatvoreno. Od posljednjeg izvješća održane su dvije međuvladine konferencije, na kojima su privremeno zatvorena četiri nova poglavlja[3] nakon što je Crna Gora ispunila mjerila za zatvaranje. Zahvaljujući tome Crna Gora je najdalje odmakla u procesu pristupanja EU-u. Ustrajno usklađivanje sa strateškom orijentacijom EU-a i ostaje ključno za daljnji napredak.

[2] COM(2025) 570 final

[3] Poglavlja 5. (javna nabava), 7. (pravo intelektualnog vlasništva), 10. (informacijsko društvo i mediji) i 20. (poduzetništvo i industrijska politika).

Nakon međuvladine konferencije održane 15. listopada 2024. na kojoj su otvoreni pristupni pregovori o 1. skupini poglavlja: temeljna pitanja, došlo je do novog zamaha u pristupnim pregovorima s **Albanijom** pa su održane još četiri međuvladine konferencije te su započeli pregovori o pet skupina poglavlja. To jasno odražava čvrstu političku predanost Albanije. Albanija je nastavila ostvarivati napredak u reformama u okviru skupine poglavlja o temeljnim pitanjima, posebno u pogledu sveobuhvatne reforme pravosuđa i nakon dovršetka postupka provjere u prvom stupnju, kao i s obzirom na daljnje dobre rezultate Specijalizirane strukture za borbu protiv korupcije i organiziranog kriminala u predmetima borbe protiv korupcije, aktivnu međunarodnu suradnju u borbi protiv organiziranog kriminala i razvoj kapaciteta za financijske istrage. Doneseno je ključno zakonodavstvo o nacionalnim manjinama i zaštiti osobnih podataka. Trenutačni zamah u procesu pregovora o pristupanju mora dovesti do daljnjeg ubrzanja reformi povezanih s EU-om, posebno u pogledu slobode medija, kontinuirane provedbe pravosudnih reformi, daljnjih rezultata u borbi protiv organiziranog kriminala, nezakonite proizvodnje droga i trgovine drogom te korupcije, posebno na visokoj razini. Osim toga, velika važnost i dalje se pridaje promicanju temeljnih prava, uključujući rodnu ravnopravnost i nediskriminaciju, prava djece i prava vlasništva, uz potporu uključivog i konstruktivnog političkog dijaloga.

Ove jeseni dovršeno je tehničko ispitivanje pravne stečevine (analitički pregled) s *Ukrajinom i Moldovom*. Komisija je Vijeću predstavila izvješća o analitičkom pregledu za obje zemlje u pogledu sljedećih skupina poglavlja: 1. – temeljna pitanja, 2. – unutarnje tržište, 3 – konkurentnost i uključivi rast i 6 – vanjski odnosi. U svibnju 2025. Ukrajina i Moldova donijele su planove u području vladavine prava, javne uprave i funkcioniranja demokratskih institucija, a u slučaju Ukrajine i akcijski plan za nacionalne manjine, u skladu sa smjernicama iz izvješća o analitičkom pregledu. Ključno je zadržati čvrstu predanost borbi protiv korupcije i provedbi antikorupcijskih mjera u području vladavine prava. Komisija podsjeća na svoju procjenu da su skupine poglavlja o temeljnim pitanjima, unutarnjem tržištu i vanjskim odnosima spremne za otvaranje.

U kontekstu poteškoća uzrokovanih ruskom ratnom agresijom **Ukrajina** je pokazala veliku odlučnost na putu prema EU-u i napredovala u ključnim reformama, dok je u borbi protiv korupcije potreban daljnji postojan napredak. Ukrajinski plan imao je središnju ulogu u usmjeravanju reformi i promicanju usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a, što pokazuje otpornost načela uvjetovanosti u iznimnim okolnostima. Dosadašnji koraci (od jačanja antikorupcijskih mjera do poboljšanja javne uprave) postavljaju temelje za oporavak i otvaraju prostor za veću uključenost privatnog sektora. Održavanje tog zamaha i sprečavanje bilo kakvog rizika od nazadovanja, posebno u borbi protiv korupcije, bit će od najveće važnosti. Ostvaren je i znatan napredak u postupnoj integraciji u jedinstveno tržište, čime se Ukrajina već približila EU-u. Prva odluka o tretmanu unutarnjeg tržišta za Ukrajinu, koja se odnosi na uključivanje u sustav „u roamingu kao kod kuće”, stupit će na snagu 1. siječnja 2026.

Moldova ubrzano napreduje na putu pristupanja i znatno je produbila suradnju s EU-om unatoč stalnim hibridnim prijetnjama i pokušajima destabilizacije zemlje i njezina puta prema EU-u. Čvrsta predanost Moldove pristupanju EU-u ponovno je potvrđena i na parlamentarnim izborima održanima 28. rujna 2025. koji su pokazali da se većina

građana čvrsto zalaže za pristupanje EU-u. Prvim sastankom na vrhu EU-a i Moldove 4. srpnja 2025. započela je nova faza suradnje i integracije. Istodobno su poduzeti konkretni koraci za postupnu integraciju Moldove u ključne dijelove jedinstvenog tržišta, uključujući u sustav „u roamingu kao kod kuće" od 1. siječnja 2026.

Sa **Srbijom** je otvoreno 22 od 35 pregovaračkih poglavlja, od kojih su dva privremeno zatvorena. U prosincu 2021. otvorena je posljednja skupina poglavlja 4.: zeleni program i održiva povezivost. Iako vlada i dalje proglašava članstvo u EU-u svojim strateškim ciljem, stvarni tempo provedbe reformi znatno se usporio. Srbija treba provesti vjerodostojne reforme na svim razinama, a posebno u području temeljnih pitanja procesa pristupanja, te ubrzati usklađivanje s pravnom stečevinom, uključujući postupno i veće usklađivanje sa ZVSP-om. Srbija također treba preuzeti mnogo veću odgovornost za proaktivnije i objektivnije komuniciranje o procesu pristupanja Srbije EU-u te izbjegavati neprijateljsku retoriku prema EU-u. Polarizacija u srpskom društvu produbila se u kontekstu masovnih prosvjeda studenata i građana koji se u raznim dijelovima Srbije održavaju od studenog 2024. Građani su razočarani zbog korupcije i nedostatka odgovornosti i transparentnosti, kao i zbog prekomjerne upotrebe sile protiv prosvjednika i pritiska na civilno društvo.

Očekuje se da će Srbija i Kosovo u okviru dijaloga koji potpomaže EU izvršiti sve svoje obveze koje proizlaze iz Sporazuma o putu prema normalizaciji i njegova Priloga o provedbi, kao i iz svih prethodnih sporazuma o dijalogu. Cilj je dijaloga Beograda i Prištine promicati suradnju, ostvariti napredak na putu prema EU-u i poboljšati živote ljudi.

Sjeverna Makedonija još nije donijela nužne ustavne promjene kojima bi se u Ustav uključili građani koji žive unutar njezinih državnih granica, a pripadaju drugim narodima, kao što su Bugari, unatoč tome što je preuzela tu obvezu iz zaključaka Vijeća iz srpnja 2022. Nadležna tijela nastavila su raditi na planovima za vladavinu prava, reformu javne uprave i funkcioniranje demokratskih institucija, kao i na akcijskom planu za zaštitu manjina. Sjeverna Makedonija trebala bi intenzivnije raditi na poštovanju vladavine prava, što se prvenstveno odnosi na zaštitu neovisnosti i integriteta pravosuđa i jačanje borbe protiv korupcije.

Bosna i Hercegovina suočila se s političkim napetostima koje su dovele do raspada vladajuće koalicije i zastoja u reformama u izvještajnom razdoblju. Parlament je donio zakone o zaštiti podataka i nadzoru granice te je potpisan sporazum o statusu s Frontexom. Bosna i Hercegovina je u rujnu 2025. Komisiji podnijela svoj program reformi radi dobivanja suglasnosti. Entitet Republika Srpska donio je zakone kojima se ugrožava ustavni i pravni poredak te funkcionalnost državnih institucija. Te je zakone Ustavni sud stavio izvan snage. Nakon što je u žalbenom postupku potvrđena osuđujuća kaznena presuda, predsjednik Republike Srpske razriješen je dužnosti, a prijevremeni izbori zakazani su za 23. studenog. U listopadu je Nacionalna skupština Republike Srpske radi smirivanja političke situacije imenovala vršitelja dužnosti predsjednika do izbora, ukinula mandat sadašnjeg predsjednika i poništila šest zakona koji su prethodno proglašeni neustavnima. Zemlja mora poduzeti odgovarajuće korake kako bi održala prvu međuvladinu konferenciju, počevši od donošenja zakona o reformi pravosuđa i imenovanja glavnog pregovarača. Od Bosne i Hercegovine očekuje se da hitno dovrši tekuće ustavne i izborne reforme. Reforma državnih institucija kako bi se osigurao njihov neometan rad i nediskriminacija morat će se provesti u kontekstu predstojećih pregovora o pristupanju.

Kosovo[*] i dalje slijedi put prema europskim integracijama, koje imaju veliku potporu javnosti. Međutim, napredak je otežan zbog podjela na domaćoj političkoj sceni, a Skupština je usporila svoje aktivnosti uoči parlamentarnih izbora koji su održani u veljači i zbog dugotrajnog političkog zastoja koji je uslijedio. Komisija je poduzela prve korake za postupno ukidanje mjera koje su na snazi od svibnja 2025. Sljedeći koraci ovise o trajnom smirivanju napetosti na sjeveru. Komisija će nastaviti ukidati te mjere pod uvjetom da se nakon lokalnih izbora provede miran prijenos lokalne vlasti na sjeveru i nastavi smirivanje napetosti.

Očekuje se da će Srbija i Kosovo u okviru dijaloga koji potpomaže EU izvršiti sve svoje obveze koje proizlaze iz Sporazuma o putu prema normalizaciji i njegova Priloga o provedbi, kao i iz svih prethodnih sporazuma o dijalogu. Cilj je dijaloga Beograda i Prištine promicati suradnju, ostvariti napredak na putu prema EU-u i poboljšati živote ljudi. Očekuje se da će Kosovo sudjelovati u pronalaženju dugoročnih rješenja za pristup osnovnim javnim uslugama za sve zajednice, među ostalim u skladu sa svojim obvezama u okviru dijaloga.

Turska je zemlja kandidatkinja i važan partner EU-a. U skladu sa zaključcima Europskog vijeća iz travnja 2024.[4] EU je nastavio postupno, razmjerno i reverzibilno razvijati odnose s Turskom. Kako je Europsko vijeće ponovilo u prosincu 2024.[5], stabilno i sigurno okruženje na istočnom Sredozemlju u strateškom je interesu EU-a, kao i razvoj suradnje i uzajamno koristan odnos s Turskom. EU pridaje posebnu važnost nastavku i napretku pregovora o rješavanju ciparskog pitanja radi daljnjeg poboljšanja suradnje EU-a i Turske. Od Turske se očekuje da poštuje međunarodno pravo i suverenitet država članica EU-a i njeguje dobrosusjedske odnose. EU i Turska bavili su se pitanjima od zajedničkog interesa, uključujući provedbu carinske unije, gospodarska pitanja, upravljanje migracijama, zelenu i digitalnu tranziciju, klimatske promjene, vanjsku i sigurnosnu politiku s naglaskom na regionalnim kretanjima te povezivost, među ostalim u okviru međuregionalnog ministarskog sastanka o sigurnosti i povezivosti održanog u listopadu 2025. EU ima strateški interes za razvoj otpornih i učinkovitih prometnih, energetskih i digitalnih veza između srednje Azije i južnog Kavkaza te EU-a. Tijekom prošle godine održani su dijalozi na visokoj razini o gospodarstvu, trgovini, migracijama, sigurnosti i klimi, u skladu s relevantnim zaključcima Vijeća. Istodobno, kontinuirano pogoršanje demokratskih standarda, ugrožavanje vladavine prava, neovisnosti pravosuđa i poštovanja temeljnih prava i dalje izaziva veliku zabrinutost. Od početka 2025. povećan je broj sudskih postupaka, uhićenja i optužbi protiv izabranih dužnosnika, pripadnika oporbe i stranaka, političkih aktivista, civilnog društva i predstavnika poslovne zajednice, novinara i drugih, što je izazvalo pitanja o tome poštuje li Turska demokratske vrijednosti. Dijalog o vladavini prava sastavni je dio odnosa EU-a i Turske te će se nastaviti suradnja kako bi se odgovorilo na te zabrinjavajuće događaje.

Kad je riječ o **Gruziji**, Europsko vijeće je u lipnju i listopadu 2024.[6] zaključilo da su postupci gruzijskih vlasti ugrozili put Gruzije prema članstvu u EU-u i *de facto* obustavili proces pristupanja. U prosincu 2024. Europsko vijeće izrazilo je žaljenje

[*]Ovim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o statusu te je on u skladu s RVSUN-om 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju neovisnosti Kosova.

[4] Dokument EUCO 12/24

[5] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/hr/pdf.

[6] Dokument EUCO 15/24; Dokument EUCO 25/24

zbog odluke gruzijske vlade da suspendira proces pristupanja EU-u do 2028. Otada se situacija znatno dodatno pogoršala. U Gruziji je došlo do ozbiljnog nazadovanja demokracije, uz brzo narušavanje vladavine prava i ograničavanje temeljnih prava. Sustavne represivne mjere vlasti, uključujući zakonodavstvo kojim se ograničavaju prostor za građansko djelovanje i temeljna prava, rad neovisnih medija i mjere protiv LGBTIQ osoba, prekomjerna upotreba sile u radu tijela kaznenog progona koja se ne kažnjava i neprijateljska retorika protiv EU-a, nespojive su s vrijednostima EU-a i mjerama koje se očekuju od zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u. Osim toga, došlo je do znatnog nazadovanja u devet koraka utvrđenih u preporuci Komisije za status zemlje kandidatkinje, čime se ta zemlja udaljava od svojeg puta prema EU-u. Institucije osmišljene za očuvanje vladavine prava instrumentalizirane su za stranačke ciljeve, čime se narušava njihov integritet. Vlasti nisu ništa poduzele kako bi preokrenule taj trend i vratile zemlju na put prema EU-u. Zatvaranje oporbenih čelnika, zajedno s najavom vladajuće stranke da namjerava zabraniti određene oporbene stranke i s njima povezane pojedince, predstavlja izravan napad na demokratski pluralizam.

Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i **Bosna i Hercegovina** i dalje su potpuno usklađene sa **zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a**. Provedba sankcija u Bosni i Hercegovini i dalje je izazov i očekuje se da će ta zemlja nastaviti jačati svoje kapacitete za provedbu mjera ograničavanja. Kosovo se nastavilo dobrovoljno usklađivati sa ZVSP-om i provoditi mjere ograničavanja EU-a, a EU je u više navrata pozdravio tu jasnu predanost vrijednostima EU-a. Kako bi izvijestila o približavanju Kosova ZVSP-u u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU-a i Kosova, Komisija će sljedeće godine uvesti posebno poglavlje 31. Ukupna stopa usklađenosti Ukrajine i Moldove i dalje je vrlo visoka.

Stopa usklađenosti **Srbije** sa ZVSP-om i dalje je niska. Srbija je nastavila surađivati s EU-om na pitanju izbjegavanja sankcija, ali treba znatno poboljšati svoju stopu usklađenosti kako bi napredovala na putu prema EU-u. Brzo stjecanje prava na putovanje bez vize u EU za državljane Rusije nakon dobivanja srpskog državljanstva potencijalni je sigurnosni rizik za EU. Stopa usklađenosti **Gruzije** sa ZVSP-om se smanjila i niska je. Ponovni izvoz zajedničkih visokoprioritetnih stavki i gospodarski kritične robe i dalje izaziva zabrinutost. Znatno se povećava broj letova iz Gruzije prema različitim odredištima u Rusiji. Gruzija bi trebala pojačati suradnju kako bi spriječila da se njezino državno područje i/ili pravni subjekti registrirani u Gruziji koriste za zaobilaženje mjera ograničavanja EU-a. **Turska** nije ostvarila napredak u usklađivanju sa ZVSP-om i ono je tijekom izvještajnog razdoblja ostalo na vrlo niskoj razini. U suradnji te zemlje s EU-om na pitanju zaobilaženja sankcija protiv Rusije postignuti su određeni rezultati te je se potiče da nastavi i pojača tu suradnju. Od zemalja kandidatkinja koje to već ne čine očekuje se da, kao prioritet, ispune svoje obveze i povećaju usklađenost sa ZVSP-om, među ostalim u pogledu mjera ograničavanja, u skladu sa svojim pregovaračkim okvirima, te da izbjegavaju djelovanja i izjave koji su u suprotnosti sa stajalištima EU-a u vanjskoj politici.

III.2. OSNOVNI DIJELOVI PRISTUPNOG PROCESA

Vladavina prava, temeljna prava, funkcioniranje demokratskih institucija, reforma javne uprave i gospodarski kriteriji čine „temeljna pitanja” u procesu pristupanja EU-

u jer odražavaju vrijednosti i načela EU-a. Vjerodostojne reforme i nepovratan napredak u pogledu temeljnih pitanja nužni su kako bi ljudi uživali jednakost pred zakonom i odgovarajuću zaštitu svojih temeljnih prava u praksi. Za napredak zemalja proširenja u procesu pristupanja od presudne je važnosti da se konsolidiraju rezultati u tim područjima. Vladavina prava i dobro upravljanje pružaju pravnu sigurnost i osnova su za jačanje konkurentnosti i stvaranje uvjeta za izravna strana ulaganja, socioekonomski napredak i blagostanje. Nadalje, stabilne institucije nužne su i za usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a u svim područjima politika, uključujući raspolaganje znatnom financijskom pomoći koju pruža EU. I dalje je važno osigurati da zemlje proširenja prikupljaju pouzdane službene statističke podatke.

Tijekom prošle godine napredak u reformama povezanima s temeljnim pitanjima zabilježen je posebno u Crnoj Gori, Albaniji, Moldovi i Ukrajini. S druge strane, u Gruziji je došlo do drastičnog nazadovanja u pogledu temeljnih pitanja.

U 2025., kao i 2024., Izvješće o vladavini prava[7] uz države članice obuhvatilo je i četiri zemlje kandidatkinje, Albaniju, Sjevernu Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju. To je jedan od elemenata postupne integracije kako bi se demokracija i vladavina prava učvrstile u zemljama proširenja prije njihova pristupanja. Time se dopunjuju izvješća o proširenju koja detaljno obuhvaćaju sve aspekte rada demokratskih institucija, vladavine prava i temeljnih prava, kao i sva poglavlja pravne stečevine EU-a.

Rad demokratskih institucija

Stabilne i konsolidirane **demokratske institucije** i dalje su osnova za proces pristupanja te su ključne za političku stabilnost. U nekoliko zemalja proširenja pitanja povezana s polarizacijom, ograničenim parlamentarnim nadzorom i slabom provedbom okvira za javno savjetovanje i dalje otežavaju demokratske procese. Stanje demokracije u Gruziji znatno se pogoršalo, a institucije i tijela ključni za pravilno funkcioniranje demokracije nisu dovoljno nepristrani i neovisni. Izbori u nizu zemalja općenito su se odvijali u mirnom i natjecateljskom ozračju te su profesionalno provedeni. Međutim, u nekoliko zemalja potrebne su znatne reforme kako bi se odgovorilo na preostale preporuke Organizacije za europsku sigurnost i suradnju / Ureda za demokratske institucije i ljudska prava i Venecijanske komisije, posebno kako bi se povećalo povjerenje javnosti u izborne procese. U Gruziji su parlamentarni izbori u listopadu 2024. i lokalni izbori u listopadu 2025. bili obilježeni visokom razinom polarizacije i nazadovanja demokracije, uz izvješća o zastrašivanju, prisili i pritisku na glasače, što je dovelo u pitanje njihovu mogućnost da slobodno iznose mišljenja i glasuju bez straha od odmazde. Moldova je izmijenila svoj pravni okvir u cilju suzbijanja vanjskog upletanja u izbore i izborne korupcije; važno je nastaviti raditi na dovršetku usklađivanja izbornog zakonodavstva s europskim standardima.

Iako mnoge zemlje imaju pravne okvire koji osiguravaju poticajno okruženje za **civilno društvo**, izazovi u provedbi doveli su do trajnih problema, što se posebno odnosi na ograničenu financijsku potporu od nacionalnih tijela i smislena savjetovanja. Osim toga, veliku zabrinutost izaziva uvođenje restriktivnih zakona u određenim zemljama i upotreba strateških tužbi protiv javnog sudjelovanja jer se sužava prostor za građansko djelovanje. U Gruziji su doneseni i primjenjuju se restriktivni zakoni usmjereni na aktiviste, civilno društvo i neovisne medije koji

[7] COM(2025) 900 final

ugrožavaju same temelje demokracije te su dosad neviđeni među zemljama kandidatkinjama. Slično tome, uhićenja i druge prisilne mjere koje se primjenjuju u kontekstu prosvjeda u Gruziji, ali i u Srbiji, imaju odvraćajući učinak na civilno društvo, a situaciju pogoršavaju verbalni napadi i kampanje ocrnjivanja koje, među ostalim, dolaze od visokih dužnosnika. U Turskoj se prostor za građansko djelovanje dodatno smanjio zbog stalnih pravosudnih i administrativnih pritisaka vlasti. Međutim, u nekim je zemljama došlo i do ohrabrujućeg razvoja događaja – u Sjevernoj Makedoniji s radom je počelo Vijeće za suradnju vlade i civilnog društva, a u Ukrajini su donesena tri zakona za jačanje angažmana i savjetovanja s građanima i organizacijama civilnog društva.

Reforma javne uprave

Ukupni napredak u provedbi preporuka o **reformama javne uprave** ograničen je. Iako su zemlje kandidatkinje spremne donijeti potrebne strateške okvire i alate za planiranje, provedba zaostaje. Među glavnim uzrocima za to su nedostatak administrativnih kapaciteta, potreba za promjenama u administrativnoj kulturi kako bi se dugoročno održale reforme, kao i nedovoljna politička odgovornost. Politizacija javne službe i dalje je ključan izazov u pogledu upravljanja ljudskim resursima. Potreban je napredak kako bi se osigurala kultura odgovornosti jer se najvažnije institucije, kao što su nacionalni parlamenti ili glavni uredi za reviziju, ne iskorištavaju u potpunosti za provođenje nadzora nad vladama u pitanjima javne uprave.

Sve su zemlje uspostavile vjerodostojan i relevantan strateški okvir za **upravljanje javnim financijama**. Napredak je i dalje prilično ograničen na ključne aspekte kao što su uspostava neovisnih fiskalnih vijeća i sustava za praćenje fiskalne discipline i poreznih prihoda, upravljanje javnim ulaganjima i povezivanje strateškog planiranja sa srednjoročnim proračunskim okvirima.

Pravosuđe i temeljna prava

Većina zemalja proširenja nastavila je ulagati u funkcioniranje svojeg **pravosuđa** provedbom sektorskih reformi. Međutim, učinak tih reformi neujednačen je. Povećala se neovisnost i odgovornost, među ostalim zahvaljujući postupcima provjere, u Albaniji, Ukrajini i Moldovi te poboljšanom transparentnom imenovanju i funkcioniranju upravljačkih tijela u tim zemljama na temelju zasluga. U Crnoj Gori, nakon intenzivne faze reformi 2024., provedba poboljšanog pravnog okvira kojim se jamči neovisnost, nepristranost i odgovornost pravosuđa polučila je neke početne pozitivne rezultate. Istodobno, neprimjereni utjecaji i pokušaji ograničavanja neovisnosti pravosuđa ugrozili su vladavinu prava i demokraciju u Turskoj i u određenoj mjeri u Srbiji. U Gruziji su pravne promjene ozbiljno ugrozile neovisnost i integritet pravosuđa, što je povećalo rizike od zarobljavanja pravosuđa. U drugim zemljama ostvaren je ograničen napredak u provedbi glavnih preporuka za taj sektor (kao što su Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina, Kosovo). U svim zemljama za ispunjavanje europskih standarda potreban je kontinuirani trud u provedbi reformi, povećanje kapaciteta upravljačkih tijela i dodjela odgovarajućih ljudskih, tehničkih i financijskih resursa.

Korupcija je i dalje velik problem koji zemlje proširenja moraju prioritetno rješavati. Poduzeti su daljnji koraci za jačanje pravnih i institucionalnih okvira za sprečavanje i suzbijanje korupcije u Albaniji i Moldovi, dok se u Crnoj Gori konsolidiraju rezultati prošlogodišnjih poboljšanja. Specijalizirane institucije za borbu protiv korupcije u

Ukrajini bile su ugrožene zakonodavnim izmjenama, no one su ubrzo poništene. Mora se izbjegavati svako djelovanje kojim se oslabljuju ili poništavaju snažne antikorupcijske reforme. Potrebno je onemogućiti zarobljavanje države, posebno u Bosni i Hercegovini, Gruziji, Srbiji i Turskoj. Korupcija na visokoj razini, organizirani kriminal, porezne prijevare i nerazmjeran utjecaj interesnih skupina na političku, gospodarsku i javnu sferu zahtijevaju odlučno djelovanje kako bi se učvrstili vladavina prava i gospodarski razvoj u zemljama proširenja. Od presudne su važnosti politička volja i odlučnost da se poveća transparentnost i integritet, uključujući djelotvorne sustave imovinskih kartica te otkrivanje i rješavanje sukoba interesa. Potreban je cjeloviti pristup koji uključuje dosljednu provedbu strategija za borbu protiv korupcije i osigurati da su tijela za borbu protiv korupcije djelotvorna, neovisna i raspolažu odgovarajućim sredstvima. Unatoč postupnom poboljšanju rezultata, osobito u Albaniji, Kosovu, Crnoj Gori, Moldovi i Ukrajini, u svim zemljama proširenja potrebno je nastaviti i pojačati istrage korupcije, naročito na višim razinama. Potrebno je učiniti više i kako bi se razvilo i zaštitilo poticajno okruženje za istraživačko novinarstvo i civilno društvo.

U većini zemalja proširenja uspostavljeni su pravni okviri za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje **temeljnih prava** te se povećala usklađenost s pravnom stečevinom EU-a. Međutim, i dalje postoje nedostaci u usklađivanju, posebno u pogledu zaštite podataka, postupovnih prava i prava žrtava, slobode medija, nediskriminacije, zločina iz mržnje i govora mržnje, prava osoba s invaliditetom, uključujući pristupačnost, rodne ravnopravnosti, prava LGBTIQ osoba i rodno uvjetovanog nasilja. Zaštita ljudskih prava pogoršala se u nekim zemljama i u svim slučajevima zahtijeva sustavnije praćenje preporuka međunarodnih i europskih nadzornih tijela, pravobranitelja ili nacionalnih institucija za ljudska prava, tijela za ravnopravnost i tijela za zaštitu podataka. Tim institucijama također su potrebna dodatna i trajna sredstva te je potrebno ojačati njihovu neovisnost. Sve zemlje moraju osigurati izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava. I dalje postoji zabrinutost u pogledu uvjeta pritvora i mjera za sprečavanje mučenja i zlostavljanja (posebno u Sjevernoj Makedoniji, Ukrajini, Moldovi i Gruziji). Sloboda udruživanja, okupljanja i izražavanja ograničena je u nekim zemljama, kao što su Srbija, Turska i Gruzija, među ostalim uvođenjem represivnog zakonodavstva.

Sloboda izražavanja te sloboda i pluralizam medija ključni su stupovi demokratskog društva. U Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji mogu se primijetiti određena poboljšanja. Medijski sektor u većini zemalja proširenja općenito je i dalje obilježen koncentracijom medija i političkim utjecajem te je u velikoj mjeri izložen aktivnostima inozemnog upletanja i manipuliranja informacijama. Potrebno je zajamčiti neovisnost regulatornih tijela i javnih radiotelevizijskih kuća, uz daljnje povećanje pluralizma, neovisnosti, kvalitete izvješćivanja i poboljšanje radnih uvjeta novinara. U nekoliko zemalja povećalo se zastrašivanje novinara, što uključuje strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja, prijetnje, odmazde, fizičke napade i pritvaranje; to je dovelo do nazadovanja u Srbiji, Gruziji i Turskoj. Tijela za kazneni progon i pravosudna tijela moraju sustavno rješavati takve slučajeve.

Potreban je kontinuirani rad za nastavak usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a radi djelotvorne provedbe zakonodavstva o ravnopravnosti i **nediskriminaciji**, suzbijanja zločina iz mržnje te prestanka stalne diskriminacije Roma, LGBTIQ osoba, osoba s invaliditetom i manjina. **Rodno uvjetovano nasilje**, a naročito nasilje u

obitelji, i dalje je raširenо u svim zemljama proširenja te je potrebno učiniti više kako bi se osigurala stvarna dostupnost i dostatni kapacitet specijaliziranih službi za potporu žrtvama. **Zaštita djece** najviše je poboljšana u Ukrajini, ali bi sve zemlje trebale i dalje prioritetno raditi na sustavnoj integraciji sustava za zaštitu djece, čime bi se ubrzala deinstitucionalizacija djece bez roditeljske skrbi i **osoba s invaliditetom** (uključujući djecu).

Pravda, sloboda i sigurnost

Nastavljen je napredak u **borbi protiv teškog i organiziranog kriminala** s ciljem zaustavljanja kriminalnih skupina iz zemalja proširenja da djeluju na nacionalnoj i međunarodnoj razini, uključujući unutar EU-a. Nastojanja da se postignu dobri rezultati u istragama, kaznenom progonu i pravomoćnim presudama u svim područjima teškog i organiziranog kriminala dovela su do određenog napretka i do kontinuiranog općeg poboljšanja situacije, te bi se trebala nastaviti. Zemlje proširenja trebale bi ojačati svoje kapacitete za provođenje proaktivnih istraga na temelju obavještajnih podataka kako bi mogle rješavati složene slučajeve organiziranog kriminala. Kapacitet specijaliziranih državnih odvjetništava za djelotvoran kazneni progon organiziranih kriminalnih skupina poboljšao se u nekim zemljama, posebno Albaniji, te bi ga trebalo dodatno razviti. Potrebno je ojačati i mehanizme suradnje i koordinacije među institucijama uključenima u istragu i kazneni progon organiziranog kriminala u nekoliko zemalja, posebno u Bosni i Hercegovini, Gruziji, Moldovi i Ukrajini, a u potonje dvije zemlje trebalo bi nastaviti sa započetim reformama.

Suradnja u području kaznenog progona i pravosudne suradnje između država članica EU-a i zemalja proširenja nastavila je davati pozitivne rezultate. Većina zemalja proširenja ima uhodanu suradnju s CEPOL-om, Europolom, Eurojustom i Uredom europskog javnog tužitelja (EPPO). Osnovano je nekoliko novih zajedničkih istražnih timova, što je dovelo do uspješnih uhićenja. Sudjelovanje u Europskoj multidisciplinarnoj platformi za borbu protiv kaznenih djela, iako je i dalje neujednačeno, općenito se pojačalo i trebalo bi nastaviti, posebno u interesu djelotvornosti istraga i kaznenog progona skupina organiziranog kriminala.

Trgovina drogom i dalje je jedno od najraširenijih područja djelovanja organiziranih kriminalnih skupina u zemljama proširenja. Zaplijenjenu drogu trebalo bi sustavnije uništavati uz zadržavanje samo uzoraka za kazneni postupak. U Albaniji i Moldovi ostvaren je napredak u uspostavi nacionalnih sustava ranog upozoravanja na nove psihoaktivne tvari. Razvija se snažnija suradnja s Agencijom Europske unije za droge, u skladu s njezinim revidiranim mandatom.

Provedba sveobuhvatnog regionalnog plana za kontrolu **malog i lakog oružja (SALW)** na zapadnom Balkanu polučila je pozitivne rezultate u mnogim područjima i trebala bi se nastaviti. Moldova također ostvaruje stalan napredak u području kontrole malog i lakog oružja te bi trebala nastaviti rješavati preostale izazove. U Ukrajini je postignut dobar napredak i u području kontrole malog i lakog oružja koji bi trebao nastaviti.

Zemlje proširenja morat će pojačati napore u **borbi protiv trgovine ljudima** i dodatno smanjiti broj nezakonitih migranata koji se krijumčare u kontekstu znatnog smanjenja nezakonitih migracijskih tokova prema EU-u zapadnobalkanskom rutom. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti sprečavanju trgovine ljudima i pružanju pomoći žrtvama trgovine ljudima, uključujući izbjegavanje ponovne trgovine ljudima i

poticanje reintegracije. Zemlje proširenja, posebno Srbija, Crna Gora, Moldova i Turska poduzele su važne korake u provedbi politika za suzbijanje trgovine ljudima daljnjim jačanjem svojih pravnih, institucionalnih i operativnih okvira za borbu protiv trgovaca ljudima i pomoć žrtvama.

Budući da je organizirani kriminal sve prisutniji u digitalnom prostoru, nužno je da zemlje proširenja izgrade snažnije kapacitete za istraživanje kaznenih djela omogućenih kibernetičkim tehnologijama.

Potrebno je povećati kapacitete za borbu protiv **gospodarskog kriminala, međunarodnih poreznih prijevara i pranja novca**. Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Albanija, Srbija i Moldova prošle su godine ostvarile napredak u sprečavanju pranja novca i borbi protiv financiranja terorizma. Sve zemlje proširenja trebaju pokazati dobre rezultate u istragama, kaznenom progonu i pravomoćnim presudama u slučajevima pranja novca, među ostalim kad se tretira kao samostalno kazneno djelo. S obzirom na to potrebno je daljnje usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a u pogledu kriminalizacije pranja novca, kao i borbe protiv financiranja terorizma i povrata imovine. Neke su zemlje ostvarile sustavniji napredak u pokretanju financijskih istraga. Međutim, općenito gledajući, kapacitet za pokretanje takvih istraga te učinkovitu zapljenu i oduzimanje imovine i dalje je nedostatan. Za djelotvorno praćenje i oduzimanje prihoda od nezakonitih financijskih tokova potrebno je uložiti dodatne napore u prikupljanje i širenje pouzdanih informacija, među ostalim poboljšanjem transparentnosti informacija o stvarnom vlasništvu, posebno putem registara stvarnog vlasništva, te jačanjem međuinstitucijskog pristupa relevantnim bazama podataka. Nadalje, trebalo bi upotrebljavati sve dostupne alate za oduzimanje. Iako je osnivanje ureda za oduzimanje imovinske koristi i dalje neujednačeno u zemljama proširenja, ostvaren je određeni napredak, ponajprije u Albaniji i Kosovu. Potrebno je razviti dodatne kapacitete za suzbijanje zlouporabe kriptovaluta u kriminalne svrhe. Zemlje proširenja moraju osigurati da njihova carinska tijela imaju odgovarajuće kapacitete za provedbu i izvršenje te da surađuju i sa svojim poreznim tijelima.

Terorizam, nasilni ekstremizam i radikalizacija i dalje zahtijevaju posebnu pozornost. Nastavljena je provedba Zajedničkog akcijskog plana za borbu protiv terorizma na zapadnom Balkanu, a u listopadu 2025. potpisan je novi zajednički akcijski plan. Zemlje proširenja trebale bi osigurati da njihovi pravni okviri učinkovito kriminaliziraju kaznena djela terorizma i da su usklađeni s pravnom stečevinom EU-a o prekursorima eksploziva i terorističkom sadržaju na internetu. Radikalizacija na internetu, posebno mladih i maloljetnika, te radikalizacija u zatvorima i dalje izazivaju zabrinutost i najveći su problem u suzbijanju te pojave. Potrebno je učiniti više kako bi se spriječila radikalizacija te poduzeti konkretne mjere za suzbijanje terorističkih sadržaja na internetu. U mnogim zemljama proširenja i dalje je potrebno uspostaviti ili dodatno razviti koordinacijske mehanizme za sprečavanje i suzbijanje terorizma i nasilnog ekstremizma.

Zakonodavno i institucijsko usklađivanje s okvirom EU-a o otpornosti kritičnih subjekata i dalje je u ranoj fazi na svim razinama. Potrebni je više napraviti za razvoj nacionalnog zakonodavstva i utvrđivanje kritične infrastrukture u skladu s pravnom stečevinom EU-a.

Hibridne prijetnje i dalje su ozbiljan politički, društveni i sigurnosni izazov za zemlje proširenja. Te prijetnje uključuju inozemno upletanje i manipuliranje informacijama te fizičke i kibernetičke napade, posebno na kritičnu infrastrukturu. Cilj im je ugroziti temeljne demokratske vrijednosti EU-a i podijeliti društva, kako unutar EU-a tako i u zemljama proširenja. Moldova je posebno dokazala svoju otpornost na neprekidno uplitanje Rusije u kontekstu parlamentarnih izbora. Zemlje proširenja trebaju se više potruditi da zatvore prostor za inozemno upletanje i manipuliranje informacijama i dezinformacije te da povećaju otpornost društva (vidjeti i dio IV. ove Komunikacije). Potpora EU-a zemljama kandidatkinjama i suradnja na povećanju uzajamne otpornosti dodatno su ojačani.

Migracije

EU je i dalje čvrsto predan suradnji i potpori zapadnom Balkanu i Turskoj uz sveobuhvatan pristup rješavanju problema **nezakonitih migracija** koji uključuje borbu protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, poboljšavanje upravljanja granicama, suradnju u području azila, zaštite i prihvata te intenziviranje rada na vraćanju uz zaštitu temeljnih prava i daljnje usklađivanje vizne politike. Iako su se nezakoniti migracijski tokovi smanjili na zapadnobalkanskim rutama, i dalje je potreban stalan oprez u rješavanju problema nezakonite migracije na tim rutama, posebno kad je riječ o nezakonitim aktivnostima kriminalnih mreža uključenih u krijumčarenje migranata i trgovinu ljudima.

Broj nezakonitih prelazaka granica sa zapadnog Balkana u EU 2024. smanjio se za 78 % u odnosu na 2023., što je nastavak trenda nakon što je 2023. zabilježeno smanjenje od 31 % u odnosu na 2022. Snažan silazni trend nastavio se 2025., uz dodatno smanjenje otkrivenih slučajeva za 47 % tijekom prvih osam mjeseci u odnosu na isto razdoblje 2024. Taj je napredak povezan s boljom provedbom u regiji i akcijskim planom EU-a za zapadni Balkan. Brže usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a tijekom posljednjih godina pridonijelo je i boljem upravljanju granicama. Prioritetna područja uključuju djelotvorno upravljanje granicama, borbu protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, povećanje broja vraćanja te suradnju u području azila i zaštite te sustava prihvata.

Općenito, suradnja EU-a sa zapadnim Balkanom u borbi protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima donosi konkretne rezultate. Partneri sa zapadnog Balkana pokazali su trajnu predanost suradnji u tom području.

U prvoj polovini 2025. broj dolazaka iz Turske duž istočnosredozemne rute smanjio se za više od trećine, pri čemu je smanjenje zabilježeno na svim podrutama. Slično tome, broj dolazaka u Italiju iz Turske smanjio se za 36 % u odnosu na isto razdoblje 2024. Iako se broj dolazaka pomorskim rutama iz Turske prema Italiji i Cipru znatno smanjio 2024., broj nezakonitih dolazaka iz Turske u Grčku preko kopnenih granica znatno se povećao. Komisija provodi Akcijski plan EU-a za istočno Sredozemlje donesen u listopadu 2023. EU i dalje podupire velike napore Turske koja je prihvatila 2,7 milijuna izbjeglica, uglavnom iz Sirije, te surađuje s turskim vlastima na sprečavanju nezakonitih migracija. Provedba Izjave EU-a i Turske iz ožujka 2016. i sporazuma o ponovnom prihvatu između EU-a i Turske i dalje su vrlo važni za cjelokupnu suradnju EU-a i Turske. Agresivni rat Rusije protiv Ukrajine i dalje uzrokuje masovno raseljavanje stanovništva unutar Ukrajine i šire regije. Zemlje u široj regiji, a posebno Moldova, nastavile su primati ukrajinske izbjeglice i podupirati njihovu

zaštitu i integraciju.

Svi partneri sa zapadnog Balkana trebali bi prioritetno riješiti daljnje usklađivanje s EU-ovim **popisom trećih zemalja čijim su državljanima potrebne vize** kako bi se izbjegli migracijski ili sigurnosni rizici za EU. Dok se ne postigne potpuna usklađenost, zemlje proširenja trebale bi osigurati strogu provjeru državljana trećih zemalja izuzetih od obveze posjedovanja vize. Programi i prakse dodjele državljanstva ulagateljima iz trećih zemalja kojima bi inače bila potrebna viza za EU dovode do rizika od nezakonitih migracija i potkopavaju viznu politiku EU-a i stoga bi ih trebalo prioritetno ukinuti.

Neutemeljeni zahtjevi za azil koje podnose državljani partnerskih zemalja u procesu proširenja izuzetih od obveze posjedovanja vize i dalje predstavljaju velik problem za neke države članice EU-a.

Od 2022. dogovoreno je, potpisano ili se počelo primjenjivati pet novih sporazuma o statusu kojima se Agenciji za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) omogućuje raspoređivanje dodatnih timova europske granične i obalne straže na zapadnom Balkanu.

Usklađivanje nacionalnih sustava sa **šengenskim zahtjevima** napredovalo je. To je neophodno kako bi se zemljama proširenja osigurali potrebni alati i resursi za rješavanje zajedničkih izazova, uključujući sigurnosne prijetnje i nezakonite migracije. Crna Gora, Albanija i Srbija napredovale su u izradi ili provedbi svojih šengenskih akcijskih planova, dok druge poduzimaju pripremne korake. Trebalo bi obustaviti odobravanje sezonskih izuzeća od obveze posjedovanja vize i omogućivanje ulaska bez vize na temelju vize ili boravišne dozvole koju je izdala treća zemlja. Najnaprednije zemlje proširenja trebale bi ubrzati rad i imenovati nacionalnog koordinatora za šengensko područje odgovornog za izradu, provedbu i praćenje Šengenskog akcijskog plana.

Gospodarstvo

Gospodarski rast ostao je relativno stabilan 2024., a inflacija se smanjila u većini od deset gospodarstava zemalja proširenja, uz niže globalne cijene robe i općenito oprezan smjer monetarne politike u zemljama s monetarnom autonomijom. Niža inflacija i rast plaća povećali su realni raspoloživ dohodak, a veća potrošnja kućanstava općenito je bila glavni pokretač gospodarskog rasta na zapadnom Balkanu te u Moldovi i Gruziji. Godišnji rast BDP-a povećao se u Gruziji (9,4 %), Kosovu (4,4 %) i Sjevernoj Makedoniji (2,8 %), dok su Srbija (3,9 %) i Albanija (4 %) uglavnom zadržale iste stope rasta kao godinu dana ranije. Rast BDP-a stagnirao je u Moldovi (0,1 %) uglavnom zbog znatnog pada poljoprivredne proizvodnje, dok se u Crnoj Gori gotovo prepolovio (3,2 %), a u Bosni i Hercegovini ostao umjeren (2,6 %) uglavnom zbog slabijeg izvoza. Ukrajinsko gospodarstvo pokazalo je otpornost (2,9 %), ali je zamah od sredine godine oslabio zbog pojačanih ruskih napada na kritičnu infrastrukturu. U Turskoj su stroge mjere monetarne politike ograničile domaću potražnju i uravnotežile gospodarski rast (3,3 %) prema neto izvozu. Odvažne mjere politike smanjile su inflaciju, ali su domaće političke napetosti izazvale financijska previranja u proljeće 2025.

Saldo tekućeg računa pogoršao se 2024. u većini gospodarstava zemalja proširenja zbog povećanog uvoza potaknutog snažnom domaćom potražnjom. Neto priljevi

izravnih stranih ulaganja neznatno su se smanjili kao udio u BDP-u, ali su u većini zemalja više nego pokrili vanjski deficit. U većini zemalja došlo je do rasta kreditiranja privatnog sektora. Bankarski sektori zadržali su stabilne kapitalne i povoljne likvidnosne pozicije, a profitabilnost se u većini slučajeva povećala zbog i dalje visokih kamatnih marži. Pokazatelji kvalitete imovine općenito su se poboljšali.

Državni prihodi znatno su se povećali 2024. na zapadnom Balkanu i u Moldovi. Istodobno su rashodi u većini zemalja bili niži nego što je bilo predviđeno proračunom, što često odražava niže kapitalne rashode od planiranih. Izvršenje proračuna općenito je dovelo do nižih fiskalnih deficita od očekivanih. Fiskalni problemi proizlaze, među ostalim, iz uske osnovice prihoda, slabosti u upravljanju javnim ulaganjima, nedostataka u fiskalnom upravljanju i u nekim slučajevima umjerenog do visokog javnog duga.

Iako je većina gospodarstava zemalja proširenja zabilježila određena poboljšanja na tržištu rada, uz pad nezaposlenosti i rast stopa zaposlenosti 2024., stope sudjelovanja i dalje su općenito niske, a nezaposlenost je bila viša nego u EU-u, posebno za žene i mlade. Aktivne politike tržišta rada nisu dovoljno usmjerene na najranjivije skupine stanovništva, dok je neprijavljeni rad i dalje problem. Strukturne neusklađenosti vještina i dalje postoje zbog nedovoljnih ulaganja u ljudski kapital i nedovoljno razvijenih sustava obrazovanja i osposobljavanja. Za rješavanje tih problema potrebno je kontinuirano poboljšanje kvalitete, relevantnosti i uključivosti obrazovanja kroz sveobuhvatne reforme i promicanje sudjelovanja mladih. Gospodarska konvergencija mora ići ruku pod ruku sa socijalnom konvergencijom, na temelju načela europskog stupa socijalnih prava i pravne stečevine EU-a u području socijalnih prava. Kako bi se to postiglo, nužno je da sve zemlje proširenja ostvare napredak u razvoju struktura i institucija tržišta rada koje dobro funkcioniraju, djelotvornih sustava socijalne zaštite i sadržajnog socijalnog dijaloga.

Svih deset zemalja kandidatkinja suočava se s izazovom ubrzanja strukturnih reformi kako bi se omogućio održiv rast u srednjoročnom razdoblju i ostvario napredak u ispunjavanju gospodarskih kriterija za članstvo u EU-u. To uključuje osiguravanje funkcioniranja tržišnih gospodarstava i dokaze sposobnosti suočavanja s pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar EU-a. Gospodarske politike trebale bi podupirati i ambiciozne ciljeve u okviru zelene i digitalne tranzicije. Provedba politika dekarbonizacije i otpornosti područje je kojem zemlje proširenja trebaju hitno posvetiti pozornost. EU podupire reformske napore zemalja u okviru planova rasta za zapadni Balkan[8] i Moldovu[9], Ukrajinskog plana[10] i intenzivnog dijaloga o politikama te preporuka zajednički dogovorenih u gospodarskom i financijskom dijalogu na temelju, među ostalim, programa gospodarskih reformi.[11]

III.3. GOSPODARSKA I SOCIJALNA KONVERGENCIJA, KONKURENTNOST I POSTUPNA INTEGRACIJA

Jačanje gospodarskih veza između EU-a i zemalja proširenja ključno je za socioekonomski razvoj i konkurentnost partnerskih zemalja i EU-a. EU je uspostavio

[8] COM(2023) 691 final
[9] COM(2024) 470 final
[10] Uredba (EU) 2024/792.
[11] Zbog nazadovanja u pogledu temeljnih pitanja Gruzija nije pozvana na gospodarski i financijski dijalog 2025.

okvir i instrumente za **ubrzanje gospodarske i socijalne konvergencije između zemalja proširenja i država članica** prije proširenja. Ulaganjima i reformama iz planova rasta za zapadni Balkan i Moldovu te Instrumenta za Ukrajinu zemlje proširenja podupiru se i pripremaju za članstvo. Ti su instrumenti dopunjeni mogućnošću predviđenom u sporazumima o pridruživanju i raznim sektorskim sporazumima o daljnjoj **postupnoj integraciji zemalja kandidatkinja** u odabrane politike EU-a i u relevantne vodeće inicijative EU-a, što će im pomoći u provedbi pravne stečevine EU-a, postupnoj integraciji u dijelove jedinstvenog tržišta i lakšoj prilagodbi na članstvo u EU-u. Sustavnim uključivanjem dimenzije proširenja u predstojeće inicijative EU-a dodatno će se olakšati pristupanje budućih država članica.

Financijski instrumenti za potporu socioekonomskoj konvergenciji

Kako bi ojačao svoju **potporu reformama** u zemljama proširenja, EU prelazi na **instrumente usmjerene na rezultate** kao što su zajmovi koji se temelje na politikama i financiranje na temelju rezultata. Time se naglasak stavlja na postizanje konkretnih rezultata, a ne na nadoknadu troškova, što financijsku potporu EU-a čini učinkovitijom i strateški usklađenijom s glavnim prioritetima reformi.

Instrumenti za reforme i rast za zapadni Balkan[12] **i Moldovu**[13] te **Instrument za Ukrajinu** usmjeravaju potporu putem strukturiranih planova i programa reformi, u okviru kojih je isplata sredstava povezana s mjerljivim napretkom u reformama. Nagrađivanjem napretka i jačanjem odgovornosti EU pomaže partnerima da provode reforme u području upravljanja, gospodarstva i vladavine prava, pri čemu se bolje usklađuju sa standardima i vrijednostima EU-a. Tim ciljanim instrumentima jača se naša zajednička predanost održivom rastu, stabilnosti i mogućem članstvu u EU-u. Novi planovi reformi i rasta te činjenica da se povezani instrumenti već provode još su jedan **jasan iskaz snažne potpore i predanosti EU-a**, čime se potiče gospodarska konvergencija prije pristupanja. Prva razdoblja provedbe već su donijela određene rezultate u ubrzavanju reformi. Zemlje proširenja moraju održati sadašnji zamah i udvostručiti svoje napore kako bi svojim građanima donijele još konkretnije koristi.

Instrument za Ukrajinu glavni je instrument potpore EU-a Ukrajini. Povezuje financijsku potporu s ambicioznim programom reformi za poticanje rasta, čiji je cilj olakšati strukturnu preobrazbu i istodobno poduprijeti put Ukrajine prema pristupanju EU-u. Instrumentom za Ukrajinu ostvaruju se ciljevi potpore potrebama Ukrajine za financiranjem i obnovom, mobiliziranja ulaganja, poboljšanja potpore ukrajinskom društvu i promicanja reformi potrebnih za pristupanje EU-u. Od 1. listopada iz Instrumenta je mobilizirano 31,3 milijarde EUR, od čega je 22,7 milijardi EUR izravno isplaćeno državi u okviru prvog stupa Instrumenta, u obliku proračunske potpore.

U **Ukrajinskom planu**, u okviru prvog stupa Instrumenta za Ukrajinu, utvrđuje se strategija reformi i ulaganja za tu zemlju od 2024. do 2027., kojom se promiču gospodarski oporavak, obnova i modernizacija Ukrajine te se istodobno potiče usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a. Konkretni koraci navedeni u planu obuhvaćaju niz ključnih mjera za približavanje Ukrajine pravnoj stečevini EU-a u kratkoročnom razdoblju, uključujući donošenje zakonodavstva za provedbu pravne stečevine i preporuka i donošenje standarda EU-a u raznim sektorima. S obzirom na

[12] Uredba (EU) 2024/1449.
[13] Uredba (EU) 2025/535.

izazove koje predstavlja ruski agresivni rat, Ukrajinski plan neznatno je izmijenjen u listopadu 2025. kako bi se pojasnili određeni koraci i izmijenili određeni rokovi provedbe, pri čemu su ukupne obveze Ukrajine ostale nepromijenjene. Do 28. listopada 2025. ispunjeno je svih 44 reformskih koraka iz Ukrajinskog plana, čime su postavljeni temelji za dugoročni oporavak Ukrajine, ubrzavanje njezina napretka prema pristupanju i usklađivanje ukrajinskih institucija sa standardima EU-a. Jedanaest dovršenih koraka pomaže i u usklađivanju Ukrajine s pravnom stečevinom EU-a. Važne reforme uključuju povećanje kapaciteta za borbu protiv korupcije, poboljšanje standarda korporativnog upravljanja, gospodarsku sigurnost, borbu protiv utaje poreza i donošenje nacionalnog energetskog i klimatskog plana te zakona o klimi, dok su neki koraci u pogledu reformi, uključujući one povezane s pravosudnim sustavom, još u tijeku.

Cilj je **Plana rasta Moldove**, koji je donesen u listopadu 2024., potaknuti socioekonomsku konvergenciju s EU-om i poduprijeti proces pristupanja na temelju provedbe reformi povezanih s EU-om. Plan se temelji na tri stupa koji će ubrzati socioekonomske i temeljne reforme, poboljšati pristup jedinstvenom tržištu EU-a i povećati financijsku pomoć putem namjenskog **Instrumenta za reforme i rast za Moldovu**. EU je odobrio velik paket potpore u iznosu od 1,9 milijardi EUR za razdoblje 2025. – 2027. u okviru Instrumenta, koji je donesen u ožujku 2025. Moldova je 7. svibnja donijela program reformi, koji sadržava 153 reforme, nakon čega je uslijedilo potpisivanje sporazuma o Instrumentu i sporazuma o zajmu. Provedbom tog instrumenta poduprijet će se modernizacija Moldove i njezina transformacija u uspješnu buduću državu članicu. Pretfinanciranje iznosi 294 milijuna EUR, od čega 270 milijuna EUR u zajmovima isplaćenima 11. lipnja i 24,3 milijuna EUR u bespovratnim sredstvima za potporu projektima ulaganja odobrenima u okviru Platforme za ulaganja u susjedstvu u kasnijoj fazi. Prva tranša zajmova u iznosu od 18,9 milijuna EUR isplaćena je 2. rujna 2025., nakon što je Moldova dostavila svoje prve reformske korake. Plan i Instrument zajedno će omogućiti i potaknuti reforme i ulaganja potrebne za ubrzavanje procesa pristupanja te održiv rast i dekarbonizaciju moldavskog gospodarstva u korist njezinih građana.

Plan rasta za zapadni Balkan uključuje namjenski **Instrument za reforme i rast** u iznosu od 6 milijardi EUR, čiji je cilj potaknuti socioekonomsku konvergenciju gospodarstava korisnika s EU-om te ubrzati regionalnu gospodarsku integraciju i postupnu integraciju u jedinstveno tržište. Instrumentom se nagrađuje zapadni Balkan za napredak u provedbi dogovorenih programa reformi i podupiru najvažnija ulaganja u prioritetnim područjima putem Okvira za ulaganja za zapadni Balkan. Znatna sredstva isplaćena su u prva dva kruga izvješćivanja u okviru Instrumenta, što pokazuje da njegov inovativni pristup koji se temelji na uspješnosti donosi rezultate na terenu. Međutim, korisnici moraju nastaviti rad kako bi dovršili preostale reformske korake te u potpunosti iskoristili prednosti tog instrumenta.

Komisija je u listopadu 2024. donijela odluku o odobrenju pet **programa reformi**. Provedba povezanih reformi započela je 2025., a dio pretfinanciranja isplaćen je Albaniji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji. Komisija je u srpnju 2025. donijela dvije odluke o isplati sredstava Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji na temelju prvog kruga uvjeta plaćanja koji su ispunjeni do ožujka 2025. Komisija je u listopadu 2025. odobrila daljnju isplatu sredstava Albaniji, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji u drugom krugu uvjeta plaćanja, kao priznanje znatnog napretka reformi i ispunjenja 30 uvjeta

iz programa reformi. S obzirom na početno kašnjenje u donošenju programa reformi, Komisija je u srpnju 2025. morala za 10 % smanjiti okvirnu dodjelu sredstava Bosni i Hercegovini u okviru Instrumenta za reforme i rast. Bosna i Hercegovina podnijela je program reformi u rujnu 2025. na odobrenje Komisiji. Ratifikacija Instrumenta i sporazuma o zajmu od strane Kosova i dalje je u tijeku zbog političkog zastoja te je stoga provedba dogovorenih koraka u programu reformi Kosova ograničena.

Instrumentom se dopunjuje pomoć zapadnom Balkanu putem **Instrumenta pretpristupne pomoći** (IPA III)[14]. Instrument je usmjeren na izgradnju administrativnih i institucijskih kapaciteta, kao i na provedbu Gospodarskog i investicijskog plana za zapadni Balkan iz 2020.[15], provedbu inicijativa u okviru strategije Global Gateway[16], podupiranje gospodarskog rasta i promicanje dvostruke zelene i digitalne tranzicije.

Programiranje instrumenta IPA III za razdoblje 2025. – 2027. usmjereno je na pristup koji se temelji na politikama. To je u skladu s Instrumentom za reforme i rast za zapadni Balkan, čime se osigurava strateška i djelotvorna bilateralna potpora EU-a. Višedržavni program IPA III trebao bi potaknuti provedbu Plana rasta za zapadni Balkan, čime će se ojačati predanost EU-a toj regiji. Tim se pristupom jamči da sve inicijative djeluju usporedno s naporima pojedinačnih zemalja i tako maksimalno povećavaju učinkovitost i doseg potpore EU-a.

Postupna integracija

Ubrzanom ili postupnom integracijom nastoje se već u pretpristupnoj fazi ostvariti neke od prednosti budućeg pristupanja EU-u tako što se zemlji kandidatkinji omogućuje da se integrira u određena područja politike EU-a, posebno dijelove jedinstvenog tržišta EU-a, nakon što se provede zakonodavno usklađivanje i osigura kapacitet za provedbu pravne stečevine EU-a. Time se potiče rano usklađivanje i provedba pravne stečevine EU-a. Postupna integracija jasan je dokaz da EU odrađuje svoj dio posla pružanjem mogućnosti za partnerske zemlje da ubrzaju i produbе integraciju s EU-om, čime se otvara put za proširenje. Ona nije zamjena za proširenje, već alat za potporu tom procesu. Stoga je za nastavak postupne integracije potrebna ozbiljna i stvarna odlučnost zemalja proširenja da nastave s pristupanjem i napreduju u područjima koja su važna za geostrateške ciljeve EU-a, kao što su poštovanje vladavine prava i demokracije te usklađivanje sa ZVSP-om, čime proces pristupanja postaje dinamičniji i progresivan. Sporazumi kojima se zemljama kandidatkinjama odobrava pristup unutarnjem tržištu u kontekstu njihove postupne integracije uključivat će čvrst institucionalni okvir te pravne zaštitne mjere i mehanizme za rješavanje sporova po uzoru na ugovore EU-a kojima se osigurava cjelovitost unutarnjeg tržišta i dosljedna primjena prava Unije.

Kad je riječ o zapadnom Balkanu, napredak u radu na koji se šest partnera obvezalo u kontekstu zajedničkog regionalnog tržišta preduvjet je za bolju integraciju s jedinstvenim tržištem, pri čemu nijedan partner sa zapadnog Balkana neće moći blokirati pristup jedinstvenom tržištu EU-a nijednom od ostalih pet partnera.

Za Ukrajinu i Moldovu detaljna i sveobuhvatna područja slobodne trgovine pokazala su se pouzdanim i fleksibilnim pravnim okvirima i, što je još važnije, učinkovitim

[14] Uredba (EU) 2021/1529.
[15] COM(2020) 641 final
[16] JOIN/2021/30 final

instrumentima za poticanje njihove postupne integracije. Kad je riječ o zapadnom Balkanu, Plan rasta za 2023. ponudio je put za postupnu integraciju, nadovezujući se na sporazume o stabilizaciji i pridruživanju.

Moldova, Ukrajina i partneri sa zapadnog Balkana imali su koristi od postupne integracije, a 2025. je bila ključna godina za nekoliko područja. Postupna integracija pokretač je usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a, a rezultati su već vidljivi u području *telekomunikacija* **(roaminga), plaćanja, bankarstva** i zakonodavstva o sprečavanju pranja novca (jedinstveno područje plaćanja u eurima, SEPA), **carine, energetike i industrijskih proizvoda**. Druga područja postupne integracije uključuju poljoprivredu, usluge povjerenja, svemir, zdravstvenu skrb, promet i obranu. Nastavit će se rad u svim tim područjima.

Poduzeti su važni koraci kako bi se partneri u procesu proširenja integrirali u **EU-ovu zonu „u roamingu kao kod kuće”**. Vijeće je 2025. donijelo odluke kojima će se Ukrajini i Moldovi odobriti uzajamni pristup roamingu od 1. siječnja 2026. To će donijeti koristi ljudima, uključujući raseljene Ukrajince, jer će im se omogućiti da bez dodatnih troškova ostanu povezani preko granica. Zemlje zapadnog Balkana nastavile su provoditi regionalni sporazum o roamingu iz 2019. i dobrovoljni sporazum vodećih telekomunikacijskih operatora o smanjenju naknada za roaming s EU-om, koji je stupio na snagu 1. listopada 2023. Komisija istodobno surađuje s operaterima i priprema prijedlog šest bilateralnih sporazuma za proširenje područja „u roamingu kao kod kuće” na partnere sa zapadnog Balkana kako bi imali koristi i obveze usporedive s onima za Ukrajinu i Moldovu.

Kad je riječ o **platnim uslugama**, važna prekretnica bila je pridruživanje Crne Gore, Albanije, Sjeverne Makedonije, Moldove i Srbije zemljopisnom području primjene jedinstvenog područja plaćanja u eurima (SEPA)[17]. Ono njihovim financijskim institucijama omogućuje sudjelovanje u platnim shemama SEPA-e, čime se olakšava prijenos u eurima i otvara put smanjenju troškova i vremena obrade. Kako bi pristupile SEPA-i, te su se zemlje morale uskladiti s ključnim financijskim pravilima EU-a, među ostalim o sprečavanju pranja novca i borbi protiv financiranja terorizma, te su tako uz napredovanje u procesu pristupanja istodobno ojačale integritet i sigurnost svojih financijskih sustava. Postupak podnošenja zahtjeva Kosova je u tijeku, a Bosna i Hercegovina i Ukrajina rade na svojem zahtjevu.

Carinska suradnja, među ostalim u području carinskih provjera i olakšavanja carinskih postupaka, još je jedna ključna sastavnica postupne integracije. Kad je riječ o Moldovi, okvir za uzajamno priznavanje ovlaštenih gospodarskih subjekata (AEO) na snazi je od 2022. U tijeku je rad na sličnom sporazumu s Ukrajinom. Postignut je napredak u provedbi Dodatnog protokola 5. uz Sporazum o CEFTA-i kojim se predviđa uzajamno priznavanje programa za ovlaštene gospodarske subjekte stranaka CEFTA-e, kao temelj za okvir za uzajamno priznavanje s EU-om. Sjeverna Makedonija, Srbija, Gruzija i Ukrajina već su pristupile Konvenciji o zajedničkom provoznom postupku, još jednom ključnom sporazumu kojim se ubrzava prekogranično kretanje robe. Moldova i Crna Gora pozvane su da se pridruže

[17] Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Moldova i Srbija obuhvaćene su zemljopisnim područjem primjene SEPA-e, a pojedinačne banke Albanije, Crne Gore, Sjeverne Makedonije i Moldove pridružile su se platnim shemama SEPA-e 6. listopada 2025. Pojedinačne banke Srbije nastoje ostvariti cilj pridruživanja platnim shemama do svibnja 2026.

Konvenciji 1. studenog 2025., a Bosna i Hercegovina i Albanija ubrzavaju pripreme za pridruživanje. Te inicijative donose znatne koristi, kao što su skraćene carinske provjere i brže vrijeme carinjenja, uz istodobno jačanje kapaciteta zemalja za sprečavanje i otkrivanje nezakonitih trgovinskih tokova. Zemlje proširenja moraju osigurati usklađenost svojih digitalnih sustava s pravnom stečevinom EU-a u području digitalnih sustava za carinu nakon pristupanja, što je neophodno za financijsku povezanost i sigurnost EU-a. Prije pristupanja trebalo bi ojačati i suradnju između EU-a i zemalja kandidatkinja u području oporezivanja kako bi se zemlje kandidatkinje pripremile za pristupanje jedinstvenom tržištu EU-a.

Nastavljene su pripreme na integraciji partnera u procesu proširenja u **industrijske lance opskrbe EU-a**. Pripremaju se sporazumi o ocjenjivanju sukladnosti i prihvaćanju industrijskih proizvoda s Ukrajinom, Moldovom i Srbijom, a provedba takvog sporazuma za Ukrajinu očekuje se već 2026. Komisija je istodobno predložila okvir za povećanje postupne integracije zemalja zapadnog Balkana, Ukrajine i Moldove u strateške industrijske sektore kako bi se olakšala integracija njihovih industrija u europske lance vrijednosti prije potpunog pristupanja EU-u. Zemlje proširenja mogu uvelike pridonijeti dekarbonizaciji ubrzavanjem prelaska na energiju iz obnovljivih izvora, kružnost i podupiranjem lanaca vrijednosti za čiste tehnologije i kritične sirovine.

Naposljetku, kad je riječ o **energiji**, integracija svih partnera u procesu proširenja u unutarnje energetsko tržište EU-a nastavlja se u okviru energetske zajednice. U tijeku je rad na integraciji ukrajinskog tržišta električne energije u tržište EU-a do 2027., zajedno s Moldovom. To uključuje i daljnju integraciju u tržište plina EU-a. Nastavlja se i integracija energetskih tržišta zemalja zapadnog Balkana u EU.

III.4 Regionalna suradnja i dobrosusjedski odnosi

Dobrosusjedski odnosi i regionalna suradnja ključni su elementi procesa stabilizacije i pridruživanja te procesa proširenja na zapadnom Balkanu. Prevladavanje nasljeđa prošlosti i rješavanje sporova koji proizlaze iz sukoba iz 1990-ih i dalje su od najveće važnosti. Još se uvijek moraju riješiti važna otvorena bilateralna pitanja, uključujući granična pitanja i ostvarivanje pravde za žrtve ratnih zločina, identifikaciju preostalih nestalih osoba i uspostavljanje točne evidencije o prošlim zločinima na regionalnoj razini. Svjestan složenosti pomirenja, EU je putem svojih različitih instrumenata i politika spreman i dalje podupirati i olakšavati ta nastojanja.

Bilateralna pitanja i dalje negativno utječu na proces pristupanja zemalja proširenja i koče regionalnu integraciju. Okvir za proširenje omogućuje opće političko okruženje koje pogoduje rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja u dobroj vjeri i pronalaženju obostrano prihvatljivih rješenja, u čemu im Komisija može pomoći.

Regija zapadnog Balkana ima ambiciju stvaranja **zajedničkog regionalnog tržišta** čiji je cilj osigurati slobodu kretanja ljudi, usluga, robe i kapitala. Ono će olakšati zapošljavanje i trgovinu te pojednostaviti carinske postupke među partnerima. Rad na razvoju zajedničkog regionalnog tržišta koordiniraju **Vijeće za regionalnu suradnju** i Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini u partnerstvu s Komorskim investicijskim forumom 6 zemalja zapadnog Balkana radi pojačane suradnje s privatnim sektorom.

Ostvaren je napredak u provedbi akcijskog plana za zajedničko regionalno tržište donošenjem pet sporazuma o mobilnosti u posljednje tri godine povezanih s putnim identifikacijskim ispravama, priznavanjem stručnih i akademskih kvalifikacija te pristupom visokom obrazovanju. Kako bi se prevladale dugotrajne poteškoće, Zajednički odbor CEFTA-e u listopadu 2024. donio je niz bitnih odluka kojima se proširuju potencijalne koristi koje proizlaze iz zajedničkog regionalnog tržišta.

Regionalna povezivost ostala je visoko na dnevnom redu i podrazumijeva suradnju u području prometa, energetike i digitalnih tehnologija. **Prometna** zajednica nastavila je s regulatornim usklađivanjem i regionalnom integracijom, uz istodobno promicanje olakšavanja prometa putem inicijative za zelene trake. U okviru tih nastojanja provode se planovi za 11 najprometnijih graničnih prijelaza, kako su dogovoreni na sastanku na vrhu EU-a i zapadnog Balkana u prosincu 2024. Europska komisija obvezala se pružiti financijsku potporu za zadovoljavanje infrastrukturnih potreba u okviru Programa za siguran i održiv promet i pružati tehničku potporu za pripremu tehničkih studija za ulaganja, a olakšava i bilateralne rasprave sa susjedima EU-a o usklađivanju postupaka. Koridori solidarnosti između EU-a i Ukrajine i dalje osiguravaju logističke rute za glavne trgovinske tokove između Ukrajine, Moldove, EU-a i ostatka svijeta.

U **području digitalne politike** osim usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a i uvođenja snažne, stabilne i sigurne infrastrukture, u skladu s EU-ovim paketom instrumenata za kibernetičku sigurnost 5G mreža, i sveobuhvatnih okvira za kibernetičku otpornost, ključno je i da regija razvije okvire za digitalni identitet i digitalne javne usluge. Regija je odlučna do kraja 2027. uvesti nacionalne lisnice za digitalni identitet te regionalnu „balkansku lisnicu za digitalni identitet”. Više od 300 općina prijavilo se za WiFi za zapadni Balkan, a prve WiFi mreže bit će postavljene tijekom 2025. Komisija podupire i sedam europskih centara za digitalne inovacije u regiji, koji bi trebali pomoći da se premosti nedostatak vještina u području digitalnih tehnologija, uključujući umjetnu inteligenciju. U okviru tekućeg poziva na podnošenje prijedloga planiraju se financirati novi centri.

Sve strane trebaju u dobroj vjeri provesti postojeće **bilateralne sporazume**, uključujući Prespanski sporazum između Grčke i Sjeverne Makedonije i Ugovor o prijateljstvu, dobrosusjedskim odnosima i suradnji između Bugarske i Sjeverne Makedonije.

Napredak **Kosova** i **Srbije** na putu prema EU-u i dalje ovisi o postizanju stvarnog napretka u **normalizaciji** njihovih odnosa. Domaće političke rasprave obiju strana otežale su odlučne korake prema provedbi Sporazuma o putu prema normalizaciji iz 2023. i njegova priloga. Obje strane mogle bi zbog nedostatka konstruktivnog angažmana propustiti velike prilike. Napredak u normalizaciji odnosa uvjet je i u okviru Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan.

Ukrajina je strateški produbila svoj diplomatski angažman kako bi ojačala odnose sa svojim susjedima, posebno s državama članicama EU-a. U kontekstu ruske agresije Ukrajini su političku, humanitarnu, gospodarsku, tehničku i obrambenu pomoć pružali prvenstveno susjedne države članice EU-a, ali i nekoliko zemalja kandidatkinja. Opredijeljenost Ukrajine za regionalnu stabilnost i integraciju vidljiva je u njezinu aktivnom sudjelovanju u različitim regionalnim formatima, npr. Istočnom partnerstvu, Srednjoeuropskoj inicijativi, Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju,

Organizaciji za crnomorsku gospodarsku suradnju, Organizaciji za demokraciju i gospodarski razvoj i Vijeću za regionalnu suradnju.

Moldova održava dobre odnose sa svojim susjedima i drugim zemljama kandidatkinjama putem bilateralnih, trilateralnih i regionalnih inicijativa. S Ukrajinom i zemljama zapadnog Balkana redovito se razmjenjuju informacije o procesu pristupanja. Zemlja od početka agresivnog rata Rusije protiv Ukrajine ima intenzivnu i unaprijeđenu suradnju s Ukrajinom i Rumunjskom, među ostalim u trilateralnim formatima, posebno u području energetske sigurnosti, prometa i povezivosti, na tehničkoj i visokoj razini. Moldavska vlada dosljedno se uskladila s međunarodnim izjavama u kojima se osuđuje ruska vojna agresija i pokazala solidarnost s Ukrajinom.

Nastavljena je ponovna suradnja između **Turske** i Grčke. Turska tijekom izvještajnog razdoblja nije inicirala neovlaštene aktivnosti bušenja u istočnom Sredozemlju ni letove preko grčkih otoka u Egejskom moru, ali su prijavljena kršenja grčkog zračnog prostora i prometnih propisa. Povrede grčkih teritorijalnih voda i dalje se prijavljuju uz znatno povećanje broja incidenata u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje. Neriješeno pitanje epikontinentalnog pojasa i isključivih gospodarskih pojaseva nastavilo je opterećivati bilateralne odnose, ali dijalog se nastavio.

Vijeće[18] je u prosincu 2024. ponovo naglasilo da EU pridaje posebnu važnost nastavku i napretku **pregovora o rješavanju ciparskog pitanja** radi daljnjeg poboljšanja suradnje EU-a i Turske. U izvještajnom razdoblju Turska nije ostvarila napredak u normalizaciji odnosa s Republikom Ciprom i još uvijek nije ispunila svoju obvezu potpune provedbe Dodatnog protokola uz Sporazum o pridruživanju između EU-a i Turske. Turska je nastavila odbijati model federacije dviju zona i dviju zajednica na temelju rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a te je nastavila zagovarati dvodržavno rješenje. Turska je istodobno sudjelovala na dva neformalna sastanka pet stranaka održanima pod pokroviteljstvom glavnog tajnika UN-a. Oporbeni kandidat pobijedio je na izborima za čelnika turske zajednice na Cipru u listopadu 2025. i izrazio spremnost za službene pregovore o rješavanju spora. EU je u prosincu 2024. pozdravio korake koje je poduzeo glavni tajnik UN-a za nastavak pregovora, kao i ponovno imenovanje osobnog izaslanika glavnog tajnika UN-a za Cipar u svibnju 2025. U svibnju 2025. Europska komisija imenovala je posebnog izaslanika za Cipar. EU je još jednom, u zaključcima Europskog vijeća iz travnja 2024. i zaključcima Vijeća iz prosinca 2024.[19], izrazio spremnost da svim odgovarajućim raspoloživim sredstvima aktivno pruža potporu svim fazama procesa pod vodstvom UN-a. Sada je od ključne važnosti da se Turska obveže i aktivno doprinese postizanju pravednog, sveobuhvatnog i održivog rješenja ciparskog pitanja u okviru UN-a, na temelju federacije dviju zona i dviju zajednica s političkom ravnopravnošću u skladu s relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a te u skladu s pravnom stečevinom EU-a i načelima na kojima se EU temelji.

Gruzija općenito održava dobre bilateralne odnose sa svojim susjedima i drugim zemljama proširenja. Gruzija i Turska imaju strateško partnerstvo s kontaktima na visokoj razini, među ostalim u okviru Vijeća na visokoj razini za stratešku suradnju. Iako Gruzija podupire teritorijalnu cjelovitost i suverenitet Ukrajine, Ukrajina je izrazila

[18] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/hr/pdf.

[19] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/hr/pdf.

zabrinutost zbog neusklađenosti Gruzije sa sankcijama EU-a protiv Rusije i nepostojanja vojno-tehničke suradnje. Gruzija i Moldova tradicionalno imaju dobre bilateralne odnose.

Agresivni rat Rusije protiv Ukrajine za posljedicu ima povećanje nestabilnosti u crnomorskoj regiji, zbog čega je potrebna suradnja usmjerena na budućnost. EU je u svibnju 2025. predstavio svoj strateški pristup za **crnomorsku regiju**[20], čiji je cilj povećati povezivost i rast povezivanjem Europe s južnim Kavkazom i središnjom Azijom. Strategija će ojačati geopolitičku ulogu EU-a kao pouzdanog aktera u crnomorskoj regiji. Cilj joj je ostvariti konkretne koristi za crnomorske partnere (Ukrajinu, Moldovu, Gruziju, Tursku, Armeniju i Azerbajdžan) i EU produbljivanjem i ulaganjem u ključna uzajamno korisna partnerstva te unapređenjem regionalne suradnje u području povezivosti. Buduća suradnja s crnomorskom regijom bit će strukturirana u tri glavna stupa: i. povećanje sigurnosti, stabilnosti i otpornosti, ii. poticanje održivog rasta i blagostanja i iii. promicanje zaštite okoliša, pripravnosti i otpornosti na klimatske promjene i unapređenje civilne zaštite.

IV. INFORMIRANJE I SUDJELOVANJE JAVNOSTI

Pristupanje EU-u **projekt je koji obuhvaća cijelo društvo** jer svaka zemlja mora napraviti odabir i aktivno prigrliti društveni model u čijoj su srži temeljna prava i demokratske vrijednosti jer će o tome ovisiti njezina budućnost. Projekt mora biti odgovornost vlade, ali i oporbe, građana, civilnog društva i lokalnih zajednica. Kako bi se taj izbor pretočio u realnost, mora imati demokratski legitimitet te osigurati široki politički i društveni konsenzus. To je nužno kako bi se zajamčila potpora javnosti i u zemljama proširenja i u EU-u te se mora uzimati u obzir u odražavati u komunikaciji političkog vodstva s građanima. Poticanje međuljudskih dijaloga putem kulture, mladih i sporta ključno je za postizanje uzajamnog razumijevanja i povjerenja.

Najnovije **posebno istraživanje Eurobarometra o stavovima prema proširenju EU-a** među građanima EU-a pokazalo je da većina građana EU-a (56 %) podržava daljnje proširenje EU-a. Istodobno, samo trećina građana EU-a (32 %) smatra da je dovoljno informirana o procesu proširenja, dok dvije trećine (67 %) tvrdi suprotno. Potrebno je činiti više u svim dijelovima Unije kako bi se odgovorilo na zabrinutost građana EU-a i objasnile koristi proširene Unije. Javno mnijenje u zemljama proširenja i dalje je uglavnom pozitivno. **Učinkovito komuniciranje**, kao i aktivno suzbijanje inozemne manipulacije informacijama i upletanja, uključujući dezinformacije, strateški su imperativi jer su to sve veće sigurnosne prijetnje i za EU i za zemlje proširenja. I države članice EU-a i zemlje proširenja imaju veliku odgovornost da proaktivno informiraju svoje građane točnim podacima o procesu pristupanja EU-u. Javnost zaslužuje jasan uvid u proces odlučivanja o proširenju i mjere koje se poduzimaju kako bi se Unija uspješno pripremila. Države članice moraju preuzeti odgovornost za odluke koje donose i o njima jasno informirati građane. Komisija je spremna poduprijeti njihov rad[21] na izgradnji povjerenja javnosti u taj proces i osiguravanju potrebnog legitimiteta proširenja.

[20] JOIN (2025) 135 final

[21] Komisija će pojačati svoju stratešku komunikaciju i pokrenuti posebnu informativnu kampanju o proširenju koja će na građanima razumljiv način govoriti o napretku kao rezultatu reformi, borbi protiv dezinformacija i uzajamnim koristima od veće i snažnije Unije.

V. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

I.

1. Članstvo u EU-u je **geostrateško ulaganje** u stabilnu, snažnu, sigurnu i ujedinjenu Europu na temelju **zajedničkih demokratskih vrijednosti**. Ulaganje u proširenje također je u EU-ovom strateškom sigurnosnom i dugoročnom gospodarskom interesu EU-a.

2. Proširenje će i dalje biti **strog i pravedan proces koji se temelji na zaslugama i objektivnom napretku** svake zemlje proširenja. Za taj napredak potrebna je odlučna provedba trajnih reformi u svim područjima prava EU-a, s posebnim težištem na temeljnim pitanjima procesa proširenja. Demokracija, vladavina prava i temeljne vrijednosti i dalje će biti osnova EU-ove politike proširenja. Zemlje kandidatkinje moraju pokazati odlučnost i provesti zahtjevne i trajne reforme kako bi osigurale trajnu preobrazbu svojih gospodarstava, demokratskih sustava i društava. Radi toga je potrebno da se zemlje proširenja opredijele za korjenite promjene, grade povjerenje i potiču konsenzus u društvu. Borba protiv korupcije zahtijeva stalnu pozornost. Članstvo u EU-u strateški je izbor. Partneri moraju prihvatiti i promicati vrijednosti EU-a čvrsto i nedvosmisleno. Usklađivanje sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a, uključujući mjere ograničavanja, važnije je nego ikad kao signal zajedničkih vrijednosti i strateške orijentacije u novom geopolitičkom kontekstu.

3. **U proteklih godinu dana ostvaren je velik napredak.** S obzirom na ubrzani tempo procesa za neke kandidate, proširenje je postalo realna mogućnost u narednim godinama. Na temelju rada obavljenog proteklih godina **došlo je vrijeme da zemlje proširenja i EU poduzmu konkretne mjere**.

4. **Zemlje proširenja moraju intenzivirati svoj rad**, što se posebno odnosi na zemlje koje su predstavile ambiciozne ciljeve dovršetka pregovora o pristupanju.

5. **EU** je u proteklim godinama podupirao taj rad s pomoću različitih alata. Uz to je revidirao svoju metodologiju proširenja. **Postupna integracija** zemljama proširenja nudi mogućnost da ubrzaju i produbе svoju integraciju u EU i pritom ostvare konkretne rezultate za svoje građane. Osim toga, EU je razvio prilagođeni okvir s namjenskim financijskim instrumentima za potporu proširenju, uključujući nedavno donesene planove rasta za zapadni Balkan i Moldovu te Ukrajinski plan, s pratećim instrumentima. Omogućio je poboljšanu suradnju u području sigurnosti i obrane s nekoliko zemalja proširenja.

6. EU se sada priprema za **proširenu i snažniju Uniju**.

    a. Komisija priprema **preispitivanja i reforme politika prije proširenja**, pri čemu se procjenjuje učinak proširenja na ključna područja politika.

    b. Prijedlog Komisije za sljedeći višegodišnji financijski okvir obuhvaća putem **novog instrumenta Globalna Europa**, **potrebnu financijsku potporu i**

potporu koja se temelji na politikama kako bi se zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatima pomoglo da napreduju **na putu** prema članstvu. Prijedlog Komisije predviđa se da će se u slučaju pristupanja novih država članica Uniji, višegodišnji financijski okvir revidirati u skladu s tim na temelju relevantnih ugovora o pristupanju, kako bi se uzele u obzir potrebe za rashodima koje proizlaze iz pristupanja Uniji.

c. Komisija će ojačati i svoje aktivnosti informiranja u Uniji i zemljama kandidatkinjama radi poticanja rasprave o proširenju, s naglaskom na prednostima proširene Unije, ali i načinima za rješavanje postojećih problema. Sa strateškog stajališta potrebno je djelotvorno **komunicirati** i suzbijati inozemno upletanje i manipuliranje informacijama, kao i dezinformacije. Komisija i Europska služba za vanjsko djelovanje spremne su poduprijeti rad država članica na daljnjoj izgradnji povjerenja javnosti u taj proces i osiguravanju potrebnog legitimiteta proširenja.

d. Komisija smatra da bi budući **ugovori o pristupanju** trebali bi sadržavati strože zaštitne mjere protiv odustajanja od obveza preuzetih tijekom pristupnih pregovora kako bi nove države članice zadržale svoja postignuća u području vladavine prava, demokracije i temeljnih prava.

7. **Dobrosusjedski odnosi i regionalna suradnja** ključni su elementi procesa stabilizacije i pridruživanja te procesa proširenja na zapadnom Balkanu. Regionalna suradnja i opredijeljenost za uspostavu zajedničkog regionalnog tržišta također su nužni za postupnu integraciju. Prevladavanje nasljeđa prošlosti i rješavanje sporova koji proizlaze iz sukoba iz 1990-ih i dalje su od najveće važnosti. Još se uvijek moraju riješiti važna otvorena bilateralna pitanja, uključujući pitanja sukcesije, granične sporove i traženje pravde za žrtve ratnih zločina, pronalaženje preostalih nestalih osoba i uspostavljanje točne evidencije o prošlim zločinima na regionalnoj razini. Uvažavajući složenost pomirenja, EU je putem svojih različitih instrumenata i politika i spreman i dalje podupirati i olakšavati ta nastojanja. U okviru dijaloga Beograda i Prištine normalizacija odnosa između Kosova i Srbije uvjet je za europski put obaju partnera, koji bi zbog nedovoljnog napretka mogli izgubiti velike prilike.

8. **Bilateralna pitanja** i dalje negativno utječu na proces pristupanja i koče regionalnu integraciju partnera u procesu proširenja. Okvir za proširenje omogućuje opće političko okruženje koje pogoduje rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja i pronalaženju obostrano prihvatljivih rješenja, u čemu im Komisija može pomoći.

II.

9. U **Crnoj Gori** proces pristupanja EU-u ključan je prioritet te zemlje, a čvrsta opredijeljenost vlade za to općenito se vidi iz njezinih političkih odluka. To uključuje i kontinuiranu stopostotnu usklađenost sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a, uključujući sankcije. Nedostatak jasnih pravila i proturječno sekundarno zakonodavstvo o imenovanju sudaca doveli su do institucionalne krize u prosincu 2024., koja je prevladana sredinom ožujka 2025. Vlada djeluje u općenito stabilnom političkom okruženju i provodi reforme te je

tijekom prošle godine znatno ubrzala pripreme za pristupanje EU-u. Na međuvladinim konferencijama u prosincu 2024. i lipnju 2025. privremeno su zatvorena četiri dodatna pregovaračka poglavlja te je uspostavljen ambiciozan plan za nastavak privremenog zatvaranja novih poglavlja ako se ispune uvjeti.

Komisija je procijenila da je, u skladu s pregovaračkim okvirom, trenutačno osigurana opća ravnoteža između napretka u poglavljima o vladavini prava s jedne strane i napretka u ostalim poglavljima u okviru pristupnih pregovora s druge strane. Vlada Crne Gore u više je navrata ponovila da joj je cilj zaključiti pregovore o pristupanju do kraja 2026. Komisija smatra da je, uz uvjet da se nastavi ovaj tempo reformi, Crna Gora na dobrom putu da postigne taj ambiciozni cilj. Zbog toga bi se Crna Gora trebala usredotočiti na ispunjavanje zahtjeva iz poglavlja o vladavini prava i na daljnji napredak u ključnim područjima slobode izražavanja i slobode medija, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala te bi trebala ubrzati i produbiti reforme u pogledu neovisnosti, profesionalnosti i odgovornosti pravosuđa te potpunog usklađivanja s viznom politikom EU-a. Pravodobno popunjavanje visokih pravosudnih i državnoodvjetničkih položaja i dalje je pitanje koje treba riješiti. U sektorskim pregovaračkim poglavljima neposredan naglasak mora biti na provedbi glavnih reformi povezanih s EU-om i ispunjavanju mjerila za zatvaranje, na temelju strukturiranog i dobro planiranog pristupa provedbi programa integracije u EU. Nužan je stalni opći politički konsenzus o najvažnijim reformama.

Pod uvjetom da Crna Gora zadrži isti tempo priprema za članstvo u EU-u, Komisija će u skladu s ustaljenom praksom predstaviti nacrt financijskog paketa, nakon čega će uslijediti nacrt zajedničkih stajališta za zaključivanje pregovora o financijskim i proračunskim odredbama, te će početi pripremati nacrt zajedničkog stajališta za poglavlje o institucijama.

10. Pristupni pregovori s **Albanijom** dobili su veliki zamah s još četiri međuvladine konferencije koje su rezultirale otvaranjem pregovora o pet skupina poglavlja. Pripreme za otvaranje posljednje skupine poglavlja ove godine dobro napreduju. Taj izniman rezultat jasno je priznanje čvrste političke predanosti Albanije i želje EU-a da je primi u svoje članstvo. Albanija je nastavila ostvarivati napredak u provedbi reformi u okviru skupine poglavlja o temeljnim pitanjima. Potpuna usklađenost Albanije sa zajedničkom i vanjskom sigurnosnom politikom EU-a iskaz je njezina strateškog odabira.

    Komisija je procijenila da je, u skladu s pregovaračkim okvirom, trenutačno osigurana opća ravnoteža između napretka u poglavljima o vladavini prava s jedne strane i napretka u ostalim poglavljima u okviru pristupnih pregovora s druge strane. Vlada Albanije u više je navrata ponovila da joj je cilj zaključiti pregovore o pristupanju do kraja 2027. Komisija smatra da je, uz uvjet da se nastavi ovaj tempo reformi, Albanija na dobrom putu da postigne taj ambiciozni cilj. Intenzivnija provedba reforme u području temeljnih pitanja glavni je prioritet za daljnji napredak posebno kako bi se brzo dovršilo ispunjavanje privremenih mjerila za vladavinu prava, što bi se moglo ostvariti u bliskoj budućnosti. Kad je riječ o drugim poglavljima, naglasak treba staviti na ubrzanje donošenja ključnih zakonodavnih i institucijskih prijedloga koji su u postupku donošenja. To se odnosi na poglavlja koja bi se mogla privremeno zatvoriti u kratkoročnom

razdoblju, ali i na ona za koja su potrebna dugoročnija ulaganja ili prilagodbe, primjerice u području financijskih usluga. Albanija je ostvarila napredak u reformama u području aktivne međunarodne suradnje u borbi protiv organiziranog kriminala i razvoja kapaciteta za financijske istrage, ali potrebno je intenzivirati istrage trgovaca drogom te otkrivanje i razbijanje kriminalnih skupina. Uključiva i konstruktivna suradnja vladajuće stranke i oporbe, kao i svih dionika, nužna je za dugotrajan učinak reformi.

11. Unatoč vrlo teškim okolnostima u kojima se zemlja nalazi zbog ruske ratne agresije, **Ukrajina** je tijekom protekle godine nastavila iskazivati iznimnu predanost pristupanju EU-u. Proces pristupanja Ukrajine napredovao je nakon dovršetka postupka analitičkog pregleda u rujnu 2025. Zemlja je u svibnju donijela planove za vladavinu prava, reformu javne uprave i funkcioniranje demokratskih institucija, kao i akcijski plan za nacionalne manjine i svoje pregovaračko stajalište za skupinu poglavlja o temeljnim pitanjima. Komisija je pozitivno ocijenila te planove i akcijski plan. Ukrajina je nastavila poticati integritet i meritokraciju u pravosudnom sustavu i ostvarivati rezultate u predmetima povezanima s korupcijom na visokoj razini te je pokrenula reforme nekoliko tijela kaznenog progona. Ograničenja temeljnih prava povezana s izvanrednim stanjem i dalje su općenito razmjerna.

    Nedavni negativni trendovi, uključujući pritisak na specijalizirane agencije za borbu protiv korupcije i civilno društvo, moraju se odlučno preokrenuti. Potreban je i kontinuirani napredak u jačanju neovisnosti, integriteta, profesionalnosti i učinkovitosti u sektorima pravosuđa, tužiteljstva i izvršavanja zakonodavstva, kao i u borbi protiv organiziranog kriminala. Nužno je dodatno pojačati usklađivanje sa standardima EU-a u području zaštite temeljnih prava, zajedno s nastavkom reformi javne uprave i decentralizacije.

    Ukrajinska vlada najavila je da joj je cilj privremeno zaključiti pristupne pregovore do kraja 2028. Komisija svesrdno podupire taj ambiciozni cilj, ali smatra da je za njegovo postizanje potrebno ubrzati tempo reformi, prvenstveno kad je riječ o temeljnim pitanjima i vladavini prava. Komisija procjenjuje da je Ukrajina ispunila uvjete potrebne za otvaranje prve (temeljna pitanja), šeste (vanjski odnosi) i druge skupine poglavlja (unutarnje tržište). Komisija očekuje da će Ukrajina ispuniti i uvjete za otvaranje preostale tri skupine poglavlja do kraja godine. Komisija će nastaviti s radom kako bi Vijeće moglo odlučiti o otvaranju svih skupina poglavlja do kraja godine. No unatoč ograničenim rezultatima u provedbi temeljnih reformi, potrebno je učiniti više.

12. **Moldavski** građani glasali su 28. rujna 2025. na parlamentarnim izborima, koji su pokazali da su većinom čvrsto za napredovanju te zemlje prema članstvu u EU-u. Prema OESS-u/ODIHR-u izbori su dobro provedeni unatoč tome što su se održali u kontekstu dosad nezabilježenog ruskog uplitanja. Ono je uključivalo dobro organizirane i sofisticirane kampanje dezinformiranja, kibernetičke napade i nezakonito financiranje. Proces pristupanja Moldove ove je godine napredovao s dovršetkom postupka analitičkog pregleda u rujnu 2025. Nadalje, zemlja je u proljeće donijela planove za vladavinu prava, reformu javne uprave i funkcioniranje demokratskih institucija. Komisija je pozitivno ocijenila te planove.

Moldova je nastavila provoditi važne reforme na putu pristupanja EU-u, među ostalim u pogledu provjere i imenovanja najviših sudaca i tužitelja, borbe protiv korupcije i slobode medija.

Vlada Moldove najavila je da joj je cilj privremeno zaključiti pristupne pregovore do početka 2028. Komisija je odlučna poduprijeti taj ambiciozan, ali ostvariv cilj, pod uvjetom da Moldova ubrza sadašnji tempo reformi. Komisija procjenjuje da je Moldova ispunila uvjete potrebne za otvaranje prve (temeljna pitanja), šeste (vanjski odnosi) i druge skupine poglavlja (unutarnje tržište). Komisija očekuje da će Moldova ispuniti i uvjete za otvaranje preostale tri skupine poglavlja do kraja godine. Komisija će nastaviti s radom kako bi Vijeće moglo odlučiti o otvaranju svih skupina poglavlja do kraja godine. U narednom razdoblju od najveće će važnosti biti intenzivirati rad na temeljnim pitanjima, bez obzira na to je li riječ o vladavini prava u širem smislu, uključujući konsolidaciju institucija za borbu protiv korupcije i ostvarivanje dobrih rezultata u istragama, kaznenom progonu i pravomoćnim sudskim presudama, ili u pogledu nastavka reformi javne uprave.

13. Polarizacija u srpskom društvu produbila se u kontekstu masovnih prosvjeda koji se u raznim dijelovima **Srbije** održavaju od studenog 2024. Građani su, među ostalim, razočarani zbog korupcije i nedostatka odgovornosti i transparentnosti, kao i zbog prekomjerne upotrebe sile protiv prosvjednika i pritiska na civilno društvo. To je pogoršalo situaciju, a retorika koja izaziva podjele ozbiljno je narušila povjerenje među dionicima, što pak utječe na proces pristupanja. Tempo reformi znatno je usporio. Česta protueuropska retorika koju koriste i nositelji političkih dužnosti, a ponavljaju medijske kuće, mora prestati. Iako se priznaje nedavno povećanje usklađenosti sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a, Srbija bi trebala učiniti više kako bi usklađenost postala stabilnija i veća. Srbija bi trebala jasno pokazati svoju geopolitičku orijentaciju prema EU-u, među ostalim tako što će se početi usklađivati s mjerama ograničavanja EU-a poduzetima u kontekstu agresivnog rata Rusije protiv Ukrajine. Treba napomenuti neka nedavna pozitivna kretanja. Srbija je izmijenila svoje zakonodavstvo o medijima kako bi se dodatno uskladila s pravnom stečevinom EU-a i europskim standardima. Ocjena Komisije iz 2021. da je Srbija ispunila mjerila za otvaranje treće skupine poglavlja (konkurentnost i uključiv rast) i dalje vrijedi.

Komisija očekuje da će se nedavno ponovno pokrenuti postupak imenovanja novog Vijeća regulatornog tijela za elektroničke medije (REM) i zakonodavni postupak donošenja zakona o jedinstvenom registru birača dovršiti i provesti na vjerodostojan i uključiv način, uz sudjelovanje civilnog društva i svih dionika, uključujući oporbu. Očekuje se da će Srbija prevladati zastoj u području pravosuđa i temeljnih prava te hitno zaustaviti nazadovanje u pogledu slobode izražavanja i narušavanja akademskih sloboda te osigurati napredak u izbornom zakonodavstvu i dovršiti razdvajanje energetskog sektora. Srbija bi svoj popis zemalja čijim državljanima nije potrebna viza trebala uskladiti s popisom EU-a. Potrebna je stalna pažnja kako bi se očuvala opća ravnoteža između napretka u poglavljima o vladavini prava i normalizaciji odnosa s Kosovom s jedne strane i napretka u ostalim poglavljima u okviru pristupnih pregovora s druge strane. Očekuje se da će Srbija u okviru dijaloga Beograda i Prištine izvršiti svoje obveze

koje proizlaze iz Sporazuma o putu prema normalizaciji i njegova Priloga o provedbi, kao i iz svih prethodnih sporazuma o dijalogu. Cilj je dijaloga Beograda i Prištine promicati suradnju, ostvariti napredak na putu prema EU-u i poboljšati živote ljudi.

Komisija je spremna poduprijeti Srbiju u provedbi potrebnih demokratskih promjena koje se očekuju od buduće članice EU-a. Srbija treba prevladati trenutačni politički zastoj i podjele u društvu vraćanjem povjerenja među političkim akterima i akterima civilnog društva te stvoriti uvjete za uključiv dijalog koji je potreban za provedbu potrebnih ključnih reformi. Predanost Srbije putu prema EU-u i njezina politička volja da vjerodostojno provede potrebne reforme moraju se ojačati i bolje potkrijepiti odlučnim konkretnim mjerama, što mora odražavati i komunikacija s javnošću. Opipljivi rezultati u borbi protiv korupcije i jačanju vladavine prava, uključujući neovisnost pravosuđa, slobodu medija, izborne reforme, osiguravanje istinski poticajnog okruženja za civilno društvo i vjerodostojnih napora za zaustavljanje širenja dezinformacija i inozemne manipulacije informacijama nužni su kako bi Srbija napredovala na svojem putu prema EU-u.

14. Potpuna usklađenost **Sjeverne Makedonije** sa zajedničkom i vanjskom sigurnosnom politikom EU-a iskaz je njezina strateškog odabira. Nadležna tijela nastavila su raditi na planovima za vladavinu prava, reformu javne uprave i funkcioniranje demokratskih institucija, kao i na akcijskom planu za zaštitu manjina koji bi se trebao dovršiti u okviru uključivog procesa. Međutim, tijekom prošle godine ta zemlja nije poduzela odlučne korake potrebne za napredak u procesu pristupnih pregovora. Još uvijek nije provela ustavne promjene kojima bi se u Ustav uključili građani koji žive unutar njezinih državnih granica, a pripadaju drugim narodima, kao što su Bugari, iako se obvezala pokrenuti i provesti te promjene skladu s preuzetim obvezama iz zaključaka Vijeća iz srpnja 2022. Sve strane moraju u dobroj vjeri provesti bilateralne sporazume sa susjednim zemljama, među ostalim Prespanski sporazum između Grčke i Sjeverne Makedonije te Ugovor o prijateljstvu, dobrosusjedskim odnosima i suradnji između Bugarske i Sjeverne Makedonije.

    Potrebno je i dalje brzo i odlučno raditi na mjerilima za otvaranje u skladu s pregovaračkim okvirom kako bi što prije otvorila prva skupina poglavlja nakon što se ispune relevantni uvjeti. Sjeverna Makedonija trebala bi intenzivirati provedbu reformi povezanih s EU-om, posebno u okviru skupine poglavlja o temeljnim pitanjima, među ostalim kako bi se očuvala vladavina prava, posebno zaštitom neovisnosti i integriteta pravosuđa te jačanjem borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala. Korupcija bi se trebala stalno suzbijati, među ostalim jačanjem provedbe zakona i dobrim rezultatima u istragama, kaznenom progonu i pravomoćnim presudama u predmetima na visokoj razini.

15. U **Bosni i Hercegovini** politička kriza u entitetu Republike Srpske i raspad vladajuće koalicije koji je uslijedio ugrozili su napredak na putu prema EU-u. Zbog toga je doneseno samo nekoliko reformi. Međutim, bilo je i pozitivnih pomaka pa je Bosna i Hercegovina u rujnu 2025. Komisiji podnijela svoj program reformi radi dobivanja suglasnosti. Potpuna usklađenost Bosne i Hercegovine sa zajedničkom

i vanjskom sigurnosnom politikom EU-a iskaz je njezina strateškog odabira. Nedavne institucionalne promjene u Republici Srpskoj dale su Bosni i Hercegovini priliku da provede reforme koje vode ka članstvu u EU-u.

U skladu s odlukom Europskog vijeća iz ožujka 2024. o otvaranju pregovora o pristupanju, nadležna tijela moraju se ponovno usredotočiti na poduzimanje svih relevantnih koraka utvrđenih u preporuci Komisije iz listopada 2022. To uključuje dovršetak i donošenje Zakona o sudovima i Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću, u skladu s europskim standardima. Bosna i Hercegovina također treba izraditi nacionalni plan za donošenje pravne stečevine i hitno imenovati nacionalnog koordinatora za IPA-u. Napredak u tim pitanjima, kao i imenovanje glavnog pregovarača, uvjet su da Komisija Vijeću predstavi pregovarački okvir i započne dio s objašnjenjima pravne stečevine EU-a. Trebalo bi hitno riješiti pitanja utvrđena u mišljenju Komisije o zahtjevu zemlje za članstvo, među ostalim u pogledu upravljanja te ustavnih i izbornih reformi.

16. **Kosovo** je potencijalni kandidat sa stalnom predanošću svih političkih aktera putu prema EU-u, koji ima veliku potporu javnosti, te je u potpunosti usklađen sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a. Međutim, domaća scena Kosova bila je opterećena retorikom koja izaziva podjele uoči općih izbora u veljači 2025., nakon čega se politički akteri nisu uspjeli dogovoriti o formiranju glavnih institucije do sazivanja Parlamenta u listopadu, uz malu spremnost da se postigne sporazumno rješenje. U tom je kontekstu nakon izbora u veljači 2025. došlo do općeg usporavanja tempa reformi, uz kontinuiranu politiku podjela. EU je pozdravio prvi krug lokalnih izbora, koji je protekao u miru te u uključivoj i natjecateljskoj atmosferi uz sudjelovanje svih zajednica. Ostvaren je određeni napredak, posebno u borbi protiv teškog i organiziranog kriminala i digitalnoj transformaciji.

    U predstojećem razdoblju Kosovo ponovno usmjeriti na proces pristupanja EU-u uspostavom međustranačke suradnje i davanjem prednosti prijeko potrebnim reformama, posebno u području vladavine prava i slobode izražavanja. Kosovo bi trebalo nastaviti rješavati pitanje neutemeljenih zahtjeva za azil koje građani Kosova podnose EU-u. Komisija će pripremiti mišljenje o zahtjevu Kosova za članstvo ako to Vijeće zatraži. Očekuje se da će Kosovo u okviru dijaloga Beograda i Prištine izvršiti svoje obveze koje proizlaze iz Sporazuma o putu prema normalizaciji i njegova Priloga o provedbi, kao i iz svih prethodnih sporazuma o dijalogu. Cilj je dijaloga Beograda i Prištine promicati suradnju, ostvariti napredak na putu prema EU-u i poboljšati živote ljudi. Komisija je poduzela prve korake za postupno ukidanje mjera koje su na snazi od svibnja 2025. Sljedeći koraci ovise o trajnom smirivanju napetosti na sjeveru. Komisija namjerava i dalje ukidati te mjere pod uvjetom da se nakon drugog kruga lokalnih izbora provede miran prijenos lokalne vlasti na sjeveru i nastavi smirivanje napetosti.

17. **Turska** je zemlja kandidatkinja i ključni partner Europske unije. Međutim, pristupni pregovori s tom zemljom u mirovanju su od 2018., u skladu s odlukom Vijeća. Činjenice koje su dovele do te odluke i dalje su prisutne, posebno s obzirom na daljnje nazadovanje koje je ove godine zabilježeno u područjima temeljnih prava i

vladavine prava, uključujući sudstvo. Turska bi trebala primjenjivati najviše demokratske standarde u skladu s obvezama koje ima kao dugogodišnja članica Vijeća Europe i zemlja kandidatkinja za članstvo u EU-u te preokrenuti to nazadovanje.

U strateškom je interesu EU-a stabilno i sigurno okruženje u istočnom Sredozemlju te razvoj suradničkog i uzajamno korisnog odnosa s Turskom, posebno u pogledu međuregionalne agende sigurnosti i povezivosti kako bi se EU približio južnom Kavkazu i središnjoj Aziji te poboljšala sigurnost crnomorske regije. Geopolitički izazovi, kao i izazovi koji proizlaze iz zelene i digitalne tranzicije, zahtijevaju snažnije partnerstvo s Turskom. Zahvaljujući povećanoj regionalnoj stabilnosti u istočnom Sredozemlju i promicanju dobrosusjedskih odnosa poduzeti su konkretni koraci u vezi s pitanjima od zajedničkog interesa. Nastavljen je angažman na visokoj razini, a obnovljen je i dijalog na visokoj razini o gospodarstvu. Održani su i dijalozi na visokoj razini o trgovini te o migracijama i sigurnosti. Turska je bitan regionalni akter u području vanjske politike, koja predstavlja važan element u kontekstu odnosa između EU-a i Turske, iako i dalje postoje različita stajališta kad je riječ o određenim vanjskopolitičkim pitanjima. Međutim, stopa formalne usklađenosti sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom i dalje je vrlo niska, iako su interesi i ciljevi često bili usklađeni u kontekstu najvažnijih kretanja u regiji (mir i povezivost na južnom Kavkazu, stabilnost u Siriji, prekid vatre u Gazi i cilj dvodržavnog rješenja). Turska je provela određene posebne mjere kako bi zaustavila zaobilaženje sankcija EU-a protiv Rusije na svojem državnom području te bi u tom pogledu trebala nastaviti surađivati s EU-om.

Trebalo bi nastaviti primjenjivati postupan, razmjeran i reverzibilan pristup za poticanje ključnih područja suradnje, u skladu sa Zajedničkom komunikacijom iz 2023. i zaključcima Europskog vijeća. Turska bi trebala nastaviti ulagati konstruktivne napore i odgovarati na zabrinutost EU-a. Od Turske se očekuje da poštuje međunarodno pravo, dobrosusjedske odnose i suverenitet država članica EU-a. Očekuje se da će Turska aktivno poduprijeti pregovore u cilju pravednog, sveobuhvatnog i održivog rješavanja ciparskog pitanja u okviru UN-a, u skladu s relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a, uključujući njihove vanjske aspekte, te načelima na kojima je utemeljen EU i njegovom pravnom stečevinom. Turska također treba ispuniti svoju obvezu osiguravanja potpune i nediskriminirajuće provedbe Dodatnog protokola uz Sporazum o pridruživanju između EU-a i Turske.

18. Kad je riječ o **Gruziji**, Komisija je ponovno izrazila solidarnost s gruzijskim narodom i spremnost da ga nastavimo podupirati na putu prema europskoj budućnosti. Mjere koje su poduzele gruzijske vlasti ne ispunjavaju očekivanja EU-a od zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u. Došlo je do ozbiljnog nazadovanja u pogledu temeljnih pitanja koje se očitovalo u donošenju represivnog zakonodavstva kojim se ugrožavaju temeljna prava i slobode, političkoj instrumentalizaciji pravosuđa, progonu oporbenih čelnika, proizvoljnim uhićenjima prosvjednika i novinara te smanjenju prostora za građansko djelovanje. Narušavanje načela provjere i ravnoteže te demokratskog donošenja

odluka, u kombinaciji s nepostojanjem učinkovitog parlamentarnog nadzora, dovelo je do jačanja uloge izvršne vlasti i zarobljavanja države. U studenome 2024. odluka gruzijskih vlasti da ne nastavi s otvaranjem pregovora o pristupanju nedvosmisleno je potvrdila da je došlo do napuštanja politike prethodnih vlada, europskih težnji velike većine gruzijskog naroda i nepoštovanja obveze iz Ustava Gruzije da se osigura potpuna integracija Gruzije u EU. Istodobno, gruzijske vlasti sustavno su širile protueuropski retoriku i dezinformacije te nisu pokazale političku predanost provedbi relevantnih reformi (tj. devet koraka) utvrđenih u preporukama Komisije od 8. studenog 2023., koje su uvjet za napredak te zemlje na putu prema EU-u. Djelovanje gruzijskih vlasti ugrozilo je odnose EU-a i Gruzije te je Gruziju odmaknulo od procesa proširenja EU-a. Stoga je proces pristupanja Gruzije EU-u obustavljen. Dok gruzijske vlasti ne promijeni svoje djelovanje, Komisija je, sa svoje strane i u suglasju s Vijećem, smanjila razinu političkih kontakata na visokoj razini, obustavila bilateralnu pomoć od koje gruzijske vlasti imaju izravnu korist te pojačala napore za potporu civilnom društvu i neovisnim medijima. Vijeće je u siječnju 2025. na temelju prijedloga Komisije odlučilo o djelomičnoj suspenziji Sporazuma između EU-a i Gruzije o pojednostavnjenju izdavanja viza i suspendiralo izuzeće od obveze posjedovanja vize za nositelje gruzijskih diplomatskih i službenih putovnica.

Gruzija mora hitno zaustaviti demokratsko nazadovanje i poduzeti sveobuhvatne i opipljive napore kako bi riješila otvorena pitanja i provela glavne reforme uz međustranačku potporu i učinkovito građansko sudjelovanje u skladu s devet koraka utvrđenih kao uvjet za status zemlje kandidatkinje, uz potpuno poštovanje vrijednosti i načela na kojima se temelji Europska unija. Nakon zaključaka Europskog vijeća iz prosinca 2024. da su djelovanja gruzijske vlade *de facto* dovela do obustave pretpristupnog procesa i s obzirom na kontinuirano nazadovanje Gruzije u pogledu temeljnih pitanja otada, Komisija Gruziju smatra samo formalno zemljom kandidatkinjom. Gruzijske vlasti moraju odlučno promijeniti smjer i vratiti se na put pristupanja EU-u.

VI. PRILOZI

Statistički podaci

Pokazatelji treće strane povezani sa stanjem demokracije, dobrim upravljanjem i vladavinom prava u zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 4.11.2025.
COM(2025) 690 final

ANNEXES 1 to 2

PRILOZI

KOMUNIKACIJI KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Komunikacija o politici proširenja EU-a za 2025.

{SWD(2025) 750 final} - {SWD(2025) 751 final} - {SWD(2025) 752 final} - {SWD(2025) 753 final} - {SWD(2025) 754 final} - {SWD(2025) 755 final} - {SWD(2025) 756 final} - {SWD(2025) 757 final} - {SWD(2025) 758 final} - {SWD(2025) 759 final}

PRILOG I.

Indeksi	POKAZATELJI TREĆE STRANE POVEZANI SA STANJEM DEMOKRACIJEC, DOBRIM UPRAVLJANJEM I VLADAVINOM PRAVA U ZEMLJAMA KANDIDATKINJAMA I POTENCIJALNIM KANDIDATIMA[1]									
	Albanija	**Bosna i Hercegovina**	**Kosovo**	**Sjeverna Makedonija**	**Crna Gora**	**Srbija**	**Turska**	**Gruzija**	**Moldova**	**Ukrajina**
Izvješće o nacijama u tranziciji 2024. - Ocjena stanja demokracije, Freedom House **https://freedomhouse.org/countries/nations-transit/scores**	Ukupna ocjena: 46/100 (2023. 46/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 36/100 (2023. 37/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 38/100 (2023. 38/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 46/100 (2023. 48/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 46/100 (2023. 46/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 43/100 (2023. 46/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	n.p.	Ukupna ocjena: 34/100 (2023. 34/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 36/100 (2023. 36/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)	Ukupna ocjena: 40/100 (2023. 39/100) Stanje: tranzicijski ili hibridni režim (2023. tranzicijski ili hibridni režim)
Izvješće o slobodi u svijetu 2025. globalne ocjene slobode po zemljama, Freedom House **https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores**	Ukupna ocjena: 68/100 (2024.: 68/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 52/100 (2024.: 51/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 60/100 (2024.: 60/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 67/100 (2024.: 67/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 69/100 (2024.: 69/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 56/100 (2024.: 57/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 33/100 (2024.: 33/100) Stanje: nije slobodna (2024.: nije slobodna)	Ukupna ocjena: 55/100 (2024.: 58/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 60/100 (2024.: 61/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)	Ukupna ocjena: 51/100 (2024.: 49/100) Stanje: djelomično slobodna (2024.: djelomično slobodna)
Indeks demokracije 2024. – Obavještajni odjel tjednika The Economist **Indeks demokracije 2024. – Obavještajni odjel tjednika The Economist**	Ukupna ocjena: 6.20/10 (2023. 6.28/10) Poredak: 66/167 (2023: 66/167) Vrsta režima: manjkava demokracija	Ukupna ocjena: 5,06/10 (2023. 5,00/10) Poredak: 88/167 (2023.: 94/167) Vrsta režima: hibridni režim (2023. hibridni	n.p.	Ukupna ocjena: 6,28/10 (2023. 6,03/10) Poredak: 62/167 (2023.: 72/167) Vrsta režima: manjkava demokracija (2023. manjkava	Ukupna ocjena: 6,73/10 (2023. 6,67/10) Poredak: 50/167 (2023.: 52/167) Vrsta režima: manjkava demokracija (2023. manjkava	Ukupna ocjena: 6,26/10 (2023. 6,33/10) Poredak: 64/167 (2023.: 64/167) Vrsta režima: manjkava demokracija	Ukupna ocjena: 4,26/10 (2023. 4,33/10) Poredak: 103/167 (2023.: 102/167) Vrsta režima: hibridni režim (2023. hibridni	Ukupna ocjena: 4,70/10 (2023. 5,20/10) Poredak: 94/167 (2023.: 89/167) Vrsta režima: hibridni režim	Ukupna ocjena: 6,04/10 (2023. 6,23/10) Poredak: 71/167 (2023.: 68/167) Vrsta režima: manjkava demokracija (2023. manjkava	Ukupna ocjena: 4,90/10 (2023. 5,06/10) Poredak: 92/167 (2023.: 91/167) Vrsta režima: hibridni režim (2023. hibridni

	(2023. manjkava demokracija)	režim)		demokracija)	demokracija)	(2023. manjkava demokracija)	režim)	(2023.: hibridni režim)	demokracija)	režim)

[1] U tablici se navodi najnoviji dostupan poredak na ljestvici i/ili ocjena trećih strana. Dodatna upućivanja na podatke iz prethodne procjene navode se u zagradama ako postoje.

Svjetski indeks slobode medija 2025. – Reporteri bez granica https://rsf.org/en/index	Globalna ocjena: 58,18/100 (2024.: 54,10/100) Poredak: 80/180 (2024.: 99/180)	Globalna ocjena: 56,33/100 (2024.: 58,85/100) Poredak: 86/180 (2024.: 81/180)	Globalna ocjena: 52,73/100 (2024.: 60,19/100) Poredak: 99/180 (2024.: 75/180)	Globalna ocjena: 70,44/100 (2024.: 73,78/100) Poredak: 42/180 (2024.: 36/180)	Globalna ocjena: 72,83/100 (2024.: 73,21/100) Poredak: 37/180 (2024.: 40/180)	Globalna ocjena: 53,55/100 (2024.: 54,48/100) Poredak: 96/180 (2024.: 98/180)	Globalna ocjena: 29,40/100 (2024.: 31,60/100) Poredak: 159/180 (2024.: 158/180)	Globalna ocjena: 50,53/100 (2024: 53,05/100) Poredak: 114/180 (2024.: 103/180)	Globalna ocjena: 73,36/100 (2024.: 74,86/100) Poredak: 35/180 (2024.: 31/180)	Globalna ocjena: 63,93/100 (2024.: 65/100) Poredak: 62/180 (2024.: 61/180)
Indeks vladavine prava 2024. – World Justice Project https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/	Ukupna ocjena: 0,48/1 (2023. 0,48/1) Globalni poredak: 89/142 (2023. 91/140)	Ukupna ocjena: 0,52/1 (2023. 0,51/1) Globalni poredak: 71/142 (2023. 75/140)	Ukupna ocjena: 0,56/1 (2023. 0,56/1) Globalni poredak: 58/142 (2023. 58/140)	Ukupna ocjena: 0,53/1 (2023. 0,53/1) Globalni poredak: 67/142 (2023. 67/140)	Ukupna ocjena: 0,57/1 (2024.: 0,56/1) Globalni poredak: 56/142 (2024.: 57/142)	Ukupna ocjena: 0,47/1 (2023. 0,48/1) Globalni poredak: 94/142 (2023. 93/140)	Ukupna ocjena: 0,42/1 (2023. 0,41/1) Globalni poredak: 117/142 (2023. 117/140)	Ukupna ocjena: 0,60/1 (2023. 0,60/1) Globalni poredak: 49/142 (2023. 48/140)	Ukupna ocjena: 0,54/1 (2023. 0,53/1) Globalni poredak: 64/142 (2023. 68/140)	Ukupna ocjena: 0,49/1 (2023. 0,49/1) Globalni poredak: 88/142 (2023. 89/140)
Svjetski pokazatelji upravljanja 2023. – Vladavina prava, grupa Svjetske banke https://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilni poredak: 45,75/100	Percentilni poredak: 39,62/100	Percentilni poredak: 41,51/100	Percentilni poredak: 45,28/100	Percentilni poredak: 52,36/100	Percentilni poredak: 51,42/100	Percentilni poredak: 32,55/100	Percentilni poredak: 55,19/100	Percentilni poredak: 47,17/100	Percentilni poredak: 19,81/100
Svjetski pokazatelji upravljanja 2023. – Djelotvornost vlade, grupa Svjetske banke https://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilni poredak: 60,38/100	Percentilni poredak: 15,57/100	Percentilni poredak: 47,64/100	Percentilni poredak: 49,06/100	Percentilni poredak: 59,91/100	Percentilni poredak: 51,89/100	Percentilni poredak: 41,51/100	Percentilni poredak: 77,83/100	Percentilni poredak: 44,34/100	Percentilni poredak: 37,74/100

Svjetski pokazatelji upravljanja 2023. – Kontrola korupcije, grupa Svjetske banke **http://info.worldbank.org/governance/wgi/**	Percentilni poredak: 43,40/100	Percentilni poredak: 30,66/100	Percentilni poredak: 48,58/100	Percentilni poredak: 42,45/100	Percentilni poredak: 51,89/100	Percentilni poredak: 38,21/100	Percentilni poredak: 34,91/100	Percentilni poredak: 71,23/100	Percentilni poredak: 46,70/100	Percentilni poredak: 25,94/100
Indeks percepcije korupcije 2024. – Transparency International **https://www.transparency.org/en/cpi/2023**	Ocjena: 42/100 (2023.: 37/100) Poredak: 80/180 (2023.: 98/180)	Ocjena: 33/100 (2023.: 35/100) Poredak: 114/180 (2023.: 108/180)	Ocjena: 44/100 (2023.: 41/100) Poredak: 73/180 (2023.: 83/180)	Ocjena: 40/100 (2023.: 42/100) Poredak: 88/180 (2023.: 76/180)	Ocjena: 46/100 (2023.: 46/100) Poredak: 65/180 (2023.: 63/180)	Ocjena: 35/100 (2023.: 36/100) Poredak: 105/180 (2023.:104/180)	Ocjena: 34/100 (2023.: 34/100) Poredak: 107/180 (2023.: 115/180)	Ocjena: 53/100 (2023.: 53/100) Poredak: 53/180 (2023.: 49/180)	Ocjena: 43/100 (2023.: 42/100) Poredak: 76/180 (2023.: 76/180)	Ocjena: 35/100 (2022.: 36/100) Poredak: 105/180 (2022.: 104/180)

PRILOG II. – STATISTIČKI PRILOG

STATISTIČKI PODACI (na dan 11. rujna 2025.), dio 1. (Albanija – Crna Gora)

Demografija	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Ukupno stanovništvo (u tisućama)		2 794 i	2 762 i	3 464 pi	3 441 pi	1 774 i	:	1 837 i	1 830 i	618 i	617 i	445 997 i	447 704 bpi
Udio dobne skupine od 15 do 64 godine u ukupnom stanovništvu (%)		68,0 i	67,5 i	:	:	67,1 i	:	65,9 bi	65,5 i	66,1 i	65,7 i	63,9 pi	63,8 bpi
Približna stopa prirodne promjene stanovništva (na 1 000 stanovnika)		0,2	:	- 4,2 p	- 2,8 p	:	:	-2,4	-1,9	-0,1	1,1	- 2,9 bep	- 2,6 bep
Očekivani životni vijek na dan rođenja, muškarci (u godinama)		77,4.	:	:	:	:	:	:	:	:	75,1	77,9 bep	78,7 bep
Očekivani životni vijek na dan rođenja, žene (u godinama)		80,9.	:	:	:	:	:	:	:	:	80,2	83,3 bep	84,0 bep

Tržište rada	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Sudjelovanje na tržištu rada za osobe u dobi od 20 do 64 godine: udio ekonomski aktivnog stanovništva u dobi od 20 do 64 godine (%)													
Ukupno		79,1 ew	81,4 w	63,6	64,3	43,2 w	45,1 w	:	:	:	:	79,3	80
Muškarci		86,7 ew	88,1 w	77,2	77,7	62,4 w	64,1 w	:	:	:	:	84,7	85,2
Žene		72,0 ew	75,1 w	49,8	50,6	24,5 w	26,8 w	:	:	:	:	73,9	74,8
Stope zaposlenosti u dobnoj skupini od 20 do 64 godine (% stanovništva)													
Ukupno		70,4 ew	73,4 w	53,9	55,9	37,9 w	40,3 w	:	:	:	:	74,6	75,3
Muškarci		77,4 ew	79,6 w	67,7	69,5	55,7 w	59,4 w	:	:	:	:	79,9	80,4
Žene		63,7 ew	67,5 w	40	42,1	20,5 w	22,0 w	:	:	:	:	69,3.	70,2
Osobe u dobi od 15 do 24 godine koje nisu zaposlene, ne školuju se niti stručno osposobljavaju, % stanovništva u toj dobnoj skupini		23,3 w	22,8 w	18,2	16,5	33,0 w	33,4 w	:	:	:	:	9,6	9,2

Tržište rada (nastavak)	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Osobe u dobi od 15 do 29 godina koje nisu zaposlene, ne školuju se niti stručno osposobljavaju, % stanovništva u toj dobnoj skupini		25,2 w	25,0 w	23,5	22,2	36,6 w	37,6 w	:	:	:	:	11,7	11,3
Zaposlenost po glavnim sektorima													
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)		33,9 ew	39,4 w	7,3 i	7,6 i	2,2 w	2,4 w	:	:	:	:	3,7 i	3,6 i
Industrija (%)		14,3 ew	11,8 w	25,4 i	25,1 i	13,3 w	12,9 w	:	:	:	:	17,7 i	17,4 i
Građevinarstvo (%)		7,6 ew	7,2 w	9,2 i	9,2 i	11,0 w	11,8 w	:	:	:	:	6,8 i	6,8 i
Usluge (%)		44,2 ew	41,7 w	58,2 i	58,0 i	73,4 w	72,9 w	:	:	:	:	71,5 i	72,0 i
Zaposleni u javnom sektoru kao udio u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi od 20 do 64 godine (%)		16,1 ew	15,9 w	19,0 w	19,0 w	27,7 w	27,4 w	:	:	:	:	:	:
Zaposleni u privatnom sektoru kao udio u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi od 20 do 64 godine (%)		83,9 ew	84,1 w	81,0 w	81,0 w	72,3 w	72,6 w	:	:	:	:	:	:
Stope nezaposlenosti (% radne snage)													
Ukupno		11,0 ew	9,6 w	15,4	13,2	12,5 w	10,8 w	:	:	:	:	6,2	6,1
Muškarci		10,6 ew	9,3 w	12,6	10,9	11,0 w	7,6 w	:	:	:	:	5,9	5,8
Žene		11,4 ew	9,9 w	19,8	16,7	16,5 w	18,2 w	:	:	:	:	6,5	6,4
Mladi u dobi od 15 do 24 godine		24,9 ew	24,5 w	35,1	30,1	21,4 w	17,3 w	:	:	:	:	14,6	14,6
Dugoročno (> 12 mjeseci)		7,4 ew	6,8 w	11,4	9,6	8,1 w	7,7 w	:	:	:	:	2,4	2,1
Prosječne nominalne mjesečne plaće (u EUR)		595	:	963	:	521 w	570 w	517 w	595 iw	712 iw	792 iw	2 580	:

Obrazovanje	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Javni izdaci za obrazovanje kao udio u BDP-u (%)		2,9 iw	2,9 piw	4,1 iw	:	3,9 iw	4,1 iw	:	:	:	:	4,7 d	:
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija)	1.	82,2 w	82,9 w	43,6 w	45,0 w	:	:	42,4	46,1	:	78,3	93,3 d	94,6 d
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija), dječaci	1.	83,1 w	84,3 w	44,1 w	45,3 w	:	:	41,4	46,2	:	78,4	93,2 d	94,5 d
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija), djevojčice	1.	81,1 w	81,5 w	43,2 w	44,7 w	:	:	43,4	46,1	:	78,2	93,3 d	94,7 d
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u čitanju		73,7	:	:	:	:	:	73,6	:	52,9	:	26,2	:
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u matematici		73,9	:	:	:	:	:	66,2	:	59,5	:	29,5	:
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u prirodnim znanostima		67,4	:	:	:	:	:	65,3	:	54,9	:	24,2	:
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje: postotak stanovništva u dobi od 18 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem koje nisu nastavile školovanje ili stručno osposobljavanje (%)		15,5 w	15,7 w	3,6	4,2	7,8 w	7,7 w	:	:	:	:	9,6	9,6
Muške osobe koje su rano napustile školovanje: udio muškaraca u dobi od 18 do 24 godine čija je najviša stečena razina obrazovanja niže sekundarno obrazovanje (prema ISCED 2011 najviše na razini 2) koji se ne obrazuju i ne osposobljavaju		:	:	3,9	5,2	:	:	:	:	:	:	11,1	11,3
Ženske osobe koje su rano napustile školovanje: udio žena u dobi od 18 do 24 godine čija je najviša stečena razina obrazovanja niže		:	:	3,3	3,1	:	:	:	:	:	:	8	7,7

sekundarno obrazovanje (prema ISCED 2011 najviše na razini 2) koje se ne obrazuju i ne osposobljavaju													

Obrazovanje	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna)		0,6 w	0,7 w	1,8	1,8	:	4,5 w	:	:	:	:	11,9	12,8
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna), muškarci		0,7 w	0,6 w	1,6	1,5	:	4,3 w	:	:	:	:	10,8	11,6
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna), žene		0,6 w	0,8 w	2,0	2,0	:	4,8 w	:	:	:	:	12,9	14,0.
Izloženost osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem (SOO) učenju kroz rad (% stanovništva u dobi od 20 do 34 godine)		2,4 w	1,6 w	:	:	:	:	:	:	:	:	60,1	64,6. b
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, ukupno		15,0 w	17,4 w	6,8	8,1	10,7 w	8,8 w	:	:	:	:	15,4	15
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, muškarci		16,3 w	19,0 w	6,7	8,8	12,1 w	8,1 w	:	:	:	:	17,6	17,5
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, žene		13,8 w	16,0 w	6,8	7,5	9,4 w	9,6 w	:	:	:	:	13,1	12,3
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili postsekundarnim netercijarnim obrazovanjem, ukupno		57,6 w	57,8 w	87	86,1	73,9 w	77,5 w	:	:	:	:	65,8	65,9
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili postsekundarnim netercijarnim obrazovanjem, muškarci		64,7 w	65,0 w	89,4	87,2	77,4 w	83,0 w	:	:	:	:	66,7	66,3
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili		51,1 w	51,0 w	84,6	85,1	70,1 w	71,7 w	:	:	:	:	64,9	65,4

postsekundarnim netercijarnim obrazovanjem, žene													
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, ukupno		38,4 ew	36,5 w	28,6	28,2	30,9 w	30,6 w	:	:	:	:	42,8	43,8

Obrazovanje	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, muškarci		31.9 ew	31,2 w	23,4	23,5	26,3 w	23,9 w	:	:	:	:	37,4	38,4
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, žene		45,5 ew	42,0 w	34,1	33,1	35,9 w	37,4 w	:	:	:	:	48,4	49,4
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine)		:	23,3	:	30,1	:	:	:	:	:	52	:	55,6
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine), muškarci		:	25,1	:	30,8	:	:	:	:	:	53,5	:	56,7
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine), žene		:	21,6	:	29,3	:	:	:	:	:	50	:	54,5

Nacionalni računi	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Bruto domaći proizvod													
U tekućim cijenama (u milijunima EUR)		18 068	21 731	23 324	25 524	8 896	9 680	13 243	14 583 p	5 924	6 964	16 136 043	17 199 528
Po stanovniku (u EUR)		6 500	:	6 733 pi	:	5 015 i	:	7 230 e	7 980 e	9 600	11 000 p	35 950	38 130
Prema standardima kupovne moći (PPS) po stanovniku		12 189	:	:	:	:	:	15 086 e	15 823 e	17 477	19 550 p	35 955	38 135
Prema standardima kupovne moći (PPS) po stanovniku, u odnosu na prosjek EU-a (EU-27 = 100)		33,9	:	:	:	:	:	42,0 e	41,5 e	48,6	51,3 p	100	100
Realna godišnja stopa promjene (u obujmu) u usporedbi s prethodnom godinom (%)		4,8	4	4,2	2	4,3	4,1	2,8	2,1 p	6,4	6,3	3,4	0,5
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima													
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)		19,7	18,7	5,7	5,5	9,2	9	8,4	7,6 p	7,5	6,8	1,9	1,8
Industrija (%)		13,3	13,2	24,2	22,7	23,3	22,8	19,7	19,8 p	11,3	11,6	20	20,1
Građevinarstvo (%)		13,4	13,4	5,2	5,4	10,7	10,1	6,9	6,9 p	4,8	4	5,4	5,6
Usluge (%)		53,6 i	54,8 i	64,9 i	66,3 i	56,9 i	58,2 i	64,9 i	65,6 pi	76,3 i	77,6 i	72,6 i	72,4 i

Bilanca plaćanja	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja (u milijunima EUR)	2.	C	1 253,4 i	730,7 w	863,7 w	556,9 w	650,1 w	654,2 w	488,1 w	783,0 i	434,0 i	- 270 767,2 i	- 93 663,2 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja (% BDP-a)	2.	C	5,77 i	3,13 iw	3,38 iw	6,26 i	6,72 i	4,94 i	3,35 pi	13,22 i	6,23 i	- 1,68 i	- 0,54 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja u odnosu na EU-27 (u milijunima EUR)	3.	C	813,5 i	399,3 w	421,0 w	351,1 i	352,0 i	452,3 i	402,2 i	218,0 i	95,0 i	- 63 667,4 i	- 34 878,0 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja u odnosu na EU-27 (% BDP-a)	3.	C	3,74 i	1,71 iw	1,65 iw	3,95 i	3,64 i	3,42 i	2,76 p	3,68 i	1,36 i	- 0,39 pi	- 0,20 pi
Doznake kao % BDP-a		4,60 i	4,26 i	7,86 i	7,36 i	13,7 i	13,80 i	2,65 i	2,33 pi	7,36 i	5,60 i	0,14 i	0,14 i

Vanjska trgovina robom	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Udio izvoza u zemlje EU-27 prema vrijednosti u ukupnom izvozu (%)		73,4 iw	70,8 iw	73,6 iw	73,0 iw	33,9 iw	32,3 iw	78,3 iw	78,7 iw	30,3 iw	36,1 iw	:	:
Udio uvoza iz zemalja EU-27 prema vrijednosti u ukupnom uvozu (%)		51,6 iw	50,9 iw	56,9 iw	59,0 iw	42,4 iw	43,0 iw	46,8 iw	49,2 iw	44,3 iw	45,8 iw	:	:
Trgovinska bilanca (u milijunima EUR)		- 3 912	- 3 994	- 5 451	- 5 659	- 4 719	- 5 051	- 3 826	- 2 826	- 2 840	- 3 136	- 435 505	34 922
Međunarodna trgovina robom i uslugama u odnosu na BDP													
Uvoz (% BDP-a)		47,5	43,9	61,9	55,7	71,4	70,3	93,4	80,9 p	74,4	68,6	53,5	48,3
Izvoz (% BDP-a)		37,2	38,4	48,3	43,9	38,6	39,6	72,8	67,8 p	51,5	50	55,4	52

Javne financije	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Suficit opće države (+) / deficit (–) (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-3,2	-3,5
Dug opće države (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	82,5	80,8

Financijski pokazatelji.	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Godišnja promjena maloprodajnih cijena (%)	4.	6,6 d	5,3 d	14,0 w	6,1 w	11,6 d	4,9 d	14,0 d	9,0 d	11,9 d	8,7 d	9,2	6,4
Ukupan vanjski dug u odnosu na BDP (%)	3.	54,1 iw	46,3 piw	51,6 iw	47,4 iw	38,6 iw	39,6 iw	81,5 iw	77,9 piw	158,7 iw	130,1 iw	:	:
Ukupan dug u stranoj valuti u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milijunima EUR)		- 71,8	911,5	72,8	26,5	67,6	- 44	271,6	603,1	164	- 482	:	:
Međunarodne rezerve – protuvrijednost u mjesecima uvoza		6,9 iw	7,3 iw	6,8 iw	7,0 iw	2,2 iw	2,0 iw	3,7 iw	4,6 iw	5,2 iw	3,6 iw	:	:

Poslovna aktivnost	Napomena	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo*		Sjeverna Makedonija		Crna Gora		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Indeks industrijske proizvodnje (2015. = 100)	5.	116,1 w	106,3 w	107,2	103,1	:	:	103,6	104,3	107,2	114,1	110,8	108,6 i

Infrastruktura	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Gustoća željezničke mreže (pruge kojima se prometuje na 1 000 km²)		7,1 i	8,8 i	19,9 iw	19,9 iw	30,5 iw	30,5 iw	26,9 i	26,9 i	18,0 i	18,0 i	47,8 i	47,6 i
Duljina autocesta (u kilometrima)		25	25	231	231 p	:	:	335	335	0	0	:	:

Energetika	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Neto uvoz energije u odnosu na BDP		3,9 i	1,1 i	6,5 i	4,2 i	10,0 i	7,6 i	13,4 i	7,6 pi	7,0 i	2,1 i	5,1 i	3,2 i

STATISTIČKI PODACI (na dan 11. rujna 2025.), dio 2. (Srbija – Ukrajina)

Demografija	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Ukupno stanovništvo (u tisućama)		6 797 i	6 641 i	84 680 i	85 280 i	3 689 i	3 736 i	2 565 i	2 513 pi	40 998 i	:	445 997 i	447 704 bpi
Udio dobne skupine od 15 do 64 godine u ukupnom stanovništvu (%)		64,4 i	63,4 bi	67,9 i	68,1 i	63,7 i	63,8 i	66,4 i	65,9 pi	67,4 i	:	63,9 pi	63,8 bpi
Gruba stopa prirodne promjene stanovništva (na 1 000 stanovnika)		- 6,9	- 5,4	6,2	5,1	-1,8	- 0,7	- 3,6 p	- 3,9 p	:	:	- 2,9 bep	- 2,6 bep
Očekivani životni vijek na dan rođenja, muškarci (u godinama)		72,7 b	73,8 b	74,3	74,8	69,4	69,9	:	67,5 ep	:	:	77,9 bep	78,7 bep
Očekivani životni vijek na dan rođenja, žene (u godinama)		77,9 b	78,6 b	78,4	79,8	78,1	77,5	:	76,4 ep	:	:	83,3 bep	84,0 bep

Tržište rada	Napomena	2022.	2023	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Sudjelovanje na tržištu rada za osobe u dobi od 20 do 64 godine: udio ekonomski aktivnog stanovništva u dobi od 20 do 64 godine (%)													
Ukupno	6.	75,9	76,8	63,1	63,1	65,9 w	68,7 w	53,7 w	58,4 w	:	:	79,3	80
Muškarci	6.	83,3	83,3	83,3	82,7	77,9 w	80,3 w	57,8 w	61,9 w	:	:	84,7	85,2
Žene	6.	68,7	70,5	42,8	43,5	54,7 w	57,9 w	50,0 w	55,3 w	:	:	73,9	74,8
Stope zaposlenosti u dobnoj skupini od 20 do 64 godine (% stanovništva)													
Ukupno	6.	68,8	69,6	56,5	57,3	54,0 w	56,9 w	52,1 w	55,7 w	:	:	74,6	75,3
Muškarci	6.	75,8	75,9	75,9	76,5	62,2 w	64,9 w	55,8 w	58,8 w	:	:	79,9	80,4
Žene	6.	61,8	63,4	37	38	46,4 w	49,4 w	48,7 w	53,0 w	:	:	69,3	70,2
Osobe u dobi od 15 do 24 godine koje nisu zaposlene, ne školuju se niti stručno osposobljavaju, % stanovništva u toj dobnoj skupini	6.	13,3	12,4	24,1	22,4	23,4 w	21,0 w	17,2 w	13,8 w	:	:	9,6	9,2

Tržište rada (nastavak)	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Osobe u dobi od 15 do 29 godina koje nisu zaposlene, ne školuju se niti stručno osposobljavaju, % stanovništva u toj dobnoj skupini	6.	15,4	15,2	27,2	25,8	30,7 w	26,9 w	26,2 w	23,1 w	:	:	11,7	11,3
Zaposlenost po glavnim sektorima													
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)	6., 7.	13,9 i	13,1 i	15,7 i	14,6 i	17,9 w	16,5 w	20,8 w	20,9 w	:	:	3,7 i	3,6 i
Industrija (%)	6., 7.	23,8 i	23,5 i	21,7 i	21,3 i	11,9 w	12,2 w	14,8 w	14,4 w	:	:	17,7 i	17,4 i
Građevinarstvo (%)	6., 7.	5,9 i	5,9 i	6,0 i	6,3 i	8,5 w	8,8 w	7,7 w	7,1 w	:	:	6,8 i	6,8 i
Usluge (%)	6., 7.	56,4 i	57,4 i	56,6 i	57,8 i	61,8 w	62,4 w	56,7 w	57,6 w	:	:	71,5 i	72,0 i
Zaposleni u javnom sektoru kao udio u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi od 20 do 64 godine (%)		:	:	:	:	23,4 w	23,3 w	28,8 w	28,5 w	:	:	:	:
Zaposleni u privatnom sektoru kao udio u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi od 20 do 64 godine (%)		:	:	:	:	76,6 w	76,7 w	71,2 w	71,5 w	:	:	:	:
Stope nezaposlenosti (% radne snage)													
Ukupno	6., 8.	9,6	9,5	10,5	9,4	17,3 w	16,4 w	3,1 w	4,6 w	:	:	6,2	6,1
Muškarci	6., 8.	9,1	9,1	9	7,7	19,3 w	18,3 w	3,6 w	5,0 w	:	:	5,9	5,8
Žene	6., 8.	10,1	9,9	13,5	12,7	14,6 w	14,0 w	2,6 w	4,2 w	:	:	6,5	6,4
Mladi u dobi od 15 do 24 godine	8.	24,3	25	19,5	17,5	39,4 w	34,5 w	10,7 w	11,5 w	:	:	14,6	14,6
Dugoročno (> 12 mjeseci)	6., 8.	3,9	3,8	2,5	2	6,6 w	6,5 w	0,7 w	0,8 w	:	:	2,4	2,1
Prosječne nominalne mjesečne plaće (u EUR)	6., 9., 10., 11.,12.	920	:	272 iw	333 iw	501 iw	622 iw	525 iw	622 iw	436 iw	441 iw	2 580	:

Obrazovanje	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Javni izdaci za obrazovanje kao udio u BDP-u (%)	13.	3,0 p	:	3,1	:	3,2 iw	3,7 iw	:	:	:	:	4,7 d	:
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija)	12.	69,2	:	48,6	54,9	148,7 dw	141,3 dw	94,4 w	98,9 w	88,5 w	87,1 w	93,3 d	94,6 d
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija), dječaci	12.	69,2	:	48,9	55,3	:	:	94,4 w	99,2 w	88,7 w	87,3 w	93,2 d	94,5 d
Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (djeca u dobi od tri godine i starija), djevojčice	12.	69,3	:	48,3	54,5	:	:	94,5 w	98,6 w	88,4 w	86,9 w	93,3 d	94,7 d
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u čitanju		36,4	:	29,3	:	:	:	:	:	:	:	26,2	:
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u matematici		43,1	:	38,7	:	:	:	:	:	:	:	29,5	:
Petnaestogodišnjaci koji postižu slabe rezultate u prirodnim znanostima		35,1	:	24,7	:	:	:	:	:	:	:	24,2	:
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje: postotak stanovništva u dobi od 18 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem koje nisu nastavile školovanje ili stručno osposobljavanje (%)		5,7	5,8	21,2	19,5	6,0 w	5,3 w	21,5 w	17,5 w	:	:	9,6	9,6
Muške osobe koje su rano napustile školovanje: udio muškaraca u dobi od 18 do 24 godine čija je najviša stečena razina obrazovanja niže sekundarno obrazovanje (prema ISCED 2011 najviše na razini 2) koji se ne obrazuju i ne osposobljavaju		6,5	5,8	22,2	20,1	6,1 w	5,1 w	24,5 w	18,6 w	:	:	11,1	11,3
Ženske osobe koje su rano napustile školovanje: udio žena u dobi od 18 do 24 godine čija je najviša stečena razina obrazovanja niže sekundarno obrazovanje		5,0	5,9	20,2	19,0	5,9 w	5,4 w	18,7 w	16,4 w	:	:	8	7,7

(prema ISCED 2011 najviše na razini 2) koje se ne obrazuju i ne osposobljavaju													

Obrazovanje	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna)		5,1	6,1	6,7	7,4	1,6 w	1,7 w	1,3 w	:	:	:	11,9	12,8
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna), muškarci		4,4	5,5	6,4	7,0	1,3 w	1,6 w	1,1 w	:	:	:	10,8	11,6
Udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju i osposobljavanju (u posljednja četiri tjedna), žene		5,7	6,7	7,0	7,8	1,8 w	1,8 w	1,4 w	:	:	:	12,9	14,0
Izloženost osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem (SOO) učenju kroz rad (% stanovništva u dobi od 20 do 34 godine)		17,2	21,4	:	:	:	:	:	:	:	:	60,1	64,6. b
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, ukupno	6., 14.	6,5	6,3	26,2	23,5	6,0 w	5,3 w	26,5 w	22,4 w	:	:	15,4	15
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, muškarci	6.	6,9	5,9	28	24,6	5,9 w	4,3 w	28,0 w	22,5 w	:	:	17,6	17,5
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem, žene	6.	6,1	6,7	24,3	22,4	6,1 w	6,4 w	25,0 w	22,2 w	:	:	13,1	12,3
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili postsekundarnim netercijarnim obrazovanjem, ukupno	6.	85,9	85,9	50,8	53,8	78,1 w	76,4 w	62,7 w	65,2 w	:	:	65,8	65,9
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili postsekundarnim netercijarnim obrazovanjem, muškarci	6.	87,4	87,5	54,6	58	83,4 w	79,4 w	62,8 w	67,4 w	:	:	66,7	66,3
Postotak stanovništva u dobi od 20 do 24 godine s višim sekundarnim ili postsekundarnim netercijarnim	6.	84,4	84,2	47	49,4	72,2 w	72,9 w	62,7 w	63,0 w	:	:	64,9	65,4

obrazovanjem, žene													
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, ukupno	6.	36,1	38,2	37,6	39,9	35,2 w	35,6 w	31,8 w	31,3 w	:	:	42,8	43,8

Obrazovanje	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, muškarci	6.	30,7	29,8	37,4	39,2	30,4 w	31,2 w	27,8 w	23,5 w	:	:	37,4	38,4
Postotak stanovništva u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim obrazovanjem, žene	6.	41,6	46,9	37,9	40,5	40,1 w	40,3 w	35,2 w	38,1 w	:	:	48,4	49,4
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine)		:	33,6	:	33,1	32,4 w	34,5 w	:	:	:	:	:	55,6
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine), muškarci		:	35,5	:	36,8	30,5 w	33,5 w	:	:	:	:	:	56,7
Udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine), žene		:	31,8	:	29,4	34,1 w	35,4 w	:	:	:	:	:	54,5

Nacionalni računi	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Bruto domaći proizvod													
U tekućim cijenama (u milijunima EUR)	13., 15.	63 501 p	75 204 p	862 310	1 030 514	23 662 w	28 464 w	13 795 w	15 454 w	154 006	167 632	16 136 043	17 199 528
Po stanovniku (u EUR)	6., 13., 15.	9 530 p	11 350 p	10 150	12 080	6 374 w	7 661 w	5 455 w	6 288 w	:	:	35 950	38 130
Prema standardima kupovne moći (PPS) po stanovniku	15.	16 449 p	18 650 p	24 509	27 458	:	:	17 461 w	20 910 w	:	:	35 955	38 135
Prema standardima kupovne moći (PPS) po stanovniku, u odnosu na prosjek EU-a (EU-27 = 100)	15.	45,7 p	48,9 p	68,2	72	:	:	30,9 ew	34,9 ew	:	:	100	100
Realna godišnja stopa promjene (u obujmu) u usporedbi s prethodnom godinom (%)	13., 15.	2,6 p	3,8 p	5,5	5,1	11,0 w	7,8 w	- 4,6 w	1,2 w	- 28,8	5,5	3,4	0,5
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima													
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)	13., 15., 16.	6,3 p	4,4 p	7,2	6,9	7,6 w	6,9 w	9,4 w	7,1 w	9,7	8,6	1,9	1,8
Industrija (%)	13., 15., 16.	24,1 p	22,2 p	29,5	25,8	16,5 w	14,1 w	13,3 w	12,2 w	18,9	19,9	20	20,1
Građevinarstvo (%)	13., 15., 16.	5,6 p	5,9 p	5,5	6,2	8,0 w	7,6 w	8,8 w	8,3 w	1,5	1,8	5,4	5,6
Usluge (%)	13., 15., 16.	64,0 pi	67,5 pi	57,7 i	61,1 i	67,9 w	71,4 w	68,4 w	71,3 w	69,9 i	69,7 i	72,6 i	72,4 i

Bilanca plaćanja	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja (u milijunima EUR)	12.	4 328,2 w	4 261,6 w	8 170,2 i	4 324,7 i	1 837,9 w	1 493,1 w	514,0 w	315,8 w	249,9 w	4 102,8 w	- 270 767,2 i	- 93 663,2 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja (% BDP-a)	12., 13., 15.	6,82 pi	5,67 pi	0,95 i	0,42 i	7,77 iw	5,25 iw	3,73 iw	2,04 iw	0,16 iw	2,45 iw	- 1,68 i	- 0,54 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja u odnosu na EU-27 (u milijunima EUR)	12.	1 430,0 i	2 122,0 i	2 793,1 i	1 939,1 i	621,3 w	489,8 w	:	:	92,4 w	3 323,5 w	- 63 667,4 i	- 34 878,0 pi
Neto (priljev – odljev) izravna strana ulaganja u odnosu na EU-27 (% BDP-a)	12., 13.	2,25 pi	2,82 pi	0,32 i	0,19 i	2,63 iw	1,72 iw	:	:	0,06 iw	1,98 iw	- 0,39 pi	- 0,20 pi
Doznake kao % BDP-a	12., 13., 15.	6,31 pi	5,25 pi	0,02 iw	0,02 iw	9,48 iw	7,92 iw	8,29 diw	6,72 diw	1,03 iw	0,99 iw	0,14 i	0,14 i

Vanjska trgovina robom	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Udio izvoza u zemlje EU-27 prema vrijednosti u ukupnom izvozu (%)	12.	66,0 iw	65,7 iw	40,4 iw	40,8 iw	15,4 iw	11,6 iw	58,4 iw	65,4 iw	63,6 iw	64,7 iw	:	:
Udio uvoza iz zemalja EU-27 prema vrijednosti u ukupnom uvozu (%)	12.	51,9 iw	53,6 iw	25,5 iw	29,0 iw	22,6 iw	24,5 iw	47,4 iw	48,3 iw	49,1 iw	51,1 iw	:	:
Trgovinska bilanca (u milijunima EUR)	12.	- 10 386	- 8 178	- 100 663	- 97 406	- 7 563 iw	- 8 802 iw	- 4 673 iw	- 4 275 iw	- 10 843 iw	- 25 314 iw	- 435 505	34 922
Međunarodna trgovina robom i uslugama u odnosu na BDP													
Uvoz (% BDP-a)	13., 15.	71,2 p	59,4 p	42,6	34,4	62,2 w	57,9 w	70,9 w	58,9 w	52	49,2	53,5	48,3
Izvoz (% BDP-a)	13., 15.	60,7 p	55,1 p	38,6	31,9	52,5 w	49,3 w	41,2 w	35,1 w	35,4	28,3	55,4	52

Javne financije	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Suficit opće države (+) / deficit (–) (%)	12., 13.	:	:	:	:	- 2.4 pw	- 2,3 w	- 3,2 ew	- 5,1 ew	- 15,3 w	- 19,5 w	-3,2	-3,5
Dug opće države (%)	12.,13.,17.	:	:	:	:	39,1 pw	38,8 w	34,2 ew	35,4 ew	77,8 w	83,3 w	82,5	80,8

Financijski pokazatelji	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Godišnja promjena maloprodajnih cijena (%)	12., 18.	11,7 d	12,1 d	72,3 d	54,0 d	11,8 w	2,1 w	28,7 w	13,4 w	20,2 w	12,9 w	9,2	6,4
Ukupan vanjski dug u odnosu na BDP (%)	12., 13., 15.	66,0 piw	60,4 piw	50,1 iw	44,8 iw	94,9 iw	77,8 iw	65,3 iw	58,9 iw	79,7 iw	86,8 iw	:	:
Ukupan dug u stranoj valuti u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milijunima EUR)	12.	2 919,0	5 104,0	13 110,7	- 1 949,6	4 591,6 w	4 528,2 w	4 206,0 w	4 903,5 w	26 751,2 w	36 459,0 w	:	:
Međunarodne rezerve – protuvrijednost u mjesecima uvoza	12.	5,2 iw	6,7 iw	4,0 iw	4,4 iw	3,7 iw	3,3 iw	5,2 iw	6,5 iw	4,0 iw	5,3 iw	:	:

Poslovna aktivnost	Napomena	Srbija		Turska		Gruzija**		Moldova***		Ukrajina		EU 27	
		2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Indeks industrijske proizvodnje (2015. = 100)	12., 19.	120,6	123,4	143,3	144,6	147,2 w	148,7 w	115,1 w	110,3 w	66,5 w	71,0 w	110,8	108,6 i

Infrastruktura	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Gustoća željezničke mreže (pruge kojima se prometuje na 1 000 km²)		43,6 iw	43,6 iw	13,7 i	14,6 i	16,0 iw	16,0 iw	34,0 iw	34,0 iw	:	:	47,8 i	47,6 i
Duljina autocesta (u kilometrima)	12.	941	963	3 633	3 726	263 w	271 w	0	0	15 pw	15 pw	:	:

Energetika	Napomena	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Neto uvoz energije u odnosu na BDP	13., 15.	8,4 pi	4,6 pi	8,8 i	4,8 i	1,8 iw	1,1 iw	9,5 iw	6,0 iw	:	:	5,1 i	3,2 i

Izvor: Eurostat i/ili statistička tijela zemalja proširenja

: = nije dostupno

b = prekid u seriji

c = povjerljiva vrijednost

d = različita definicija

e = procijenjena vrijednost

p = privremena vrijednost

i = procjena Eurostata

w = podaci koje dostavlja nacionalno statističko tijelo i za koje je ono odgovorno te se objavljuju u skladu s primljenim podacima, bez provjere njihove kvalitete i pridržavanja pravila statističke metodologije EU-a

*= ovom se oznakom ne dovode u pitanje stajališta o statusu te je ona u skladu s RVSUN-om 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju neovisnosti Kosova.

** = podaci za Gruziju ne uključuju regije Abhaziju i Južnu Osetiju nad kojima gruzijska vlada nema kontrolu.

*** = podaci kojima upravlja Nacionalni ured za statistiku Republike Moldove ne uključuju podatke iz regije Pridnjestrovlja nad kojima moldavska vlada nema kontrolu.

Bilješke:

1. Bosna i Hercegovina: od 2022. uključena su i djeca koja su pohađala predškolski program prije upisa u školu i koja nisu redovito pohađala predškolski program.
2. Bosna i Hercegovina: na temelju priručnika MMF-a o platnoj bilanci, pristup na temelju aktive i pasive.
3. Bosna i Hercegovina: na temelju šestog izdanja priručnika MMF-a o platnoj bilanci i četvrtog izdanja OECD-ove referentne definicije inozemnih izravnih ulaganja.
4. Bosna i Hercegovina: inflacija potrošačkih cijena.
5. Albanija: na temelju NACE Rev. 2. Obuhvaćena su područja od B do D.
6. Ukrajina: podaci o Ukrajini za razdoblje 2021. 2024. ograničeni su zbog izuzeća na temelju izvanrednog stanja od obveznog dostavljanja podataka ukrajinskoj Državnoj statističkoj službi, koje je na snazi od 3. ožujka 2022.
7. Gruzija: od 2020. NACE Rev.2, prije 2020. NACE Rev.1.1.
8. Gruzija: osobe od 15 godina i starije.
9. Srbija: podaci o plaćama dobivaju se iz administrativnih izvora (evidencije porezne uprave). Prosječna zarada izračunava se na temelju ukupnog iznosa obračunane zarade za izvještajni mjesec i broja zaposlenika u ekvivalentu punog radnog vremena (EPRV).
10. Turska: Izvor: istraživanje o dohotku i životnim uvjetima.
11. Moldova: uključuje jedinice s 1 i više zaposlenika.
12. Ukrajina: podaci ne uključuju privremeno okupirano područje Autonomne Republike Krima, grad Sevastopolj i dijelove regija Donjeck i Luhansk koji su privremeno okupirani.
13. Gruzija: na temelju sustava nacionalnih računa iz 2008.
14. Gruzija: podaci ne uključuju osobe bez obrazovanja.
15. Moldova: na temelju sustava nacionalnih računa iz 2008.
16. Gruzija: izračuni se izrađuju u skladu s NACE Rev.2.

17. Ukrajina: državni dug i dug za koji jamči država.
18. Moldova: inflacija potrošačkih cijena.
19. Gruzija: sezonski prilagođeni podaci.